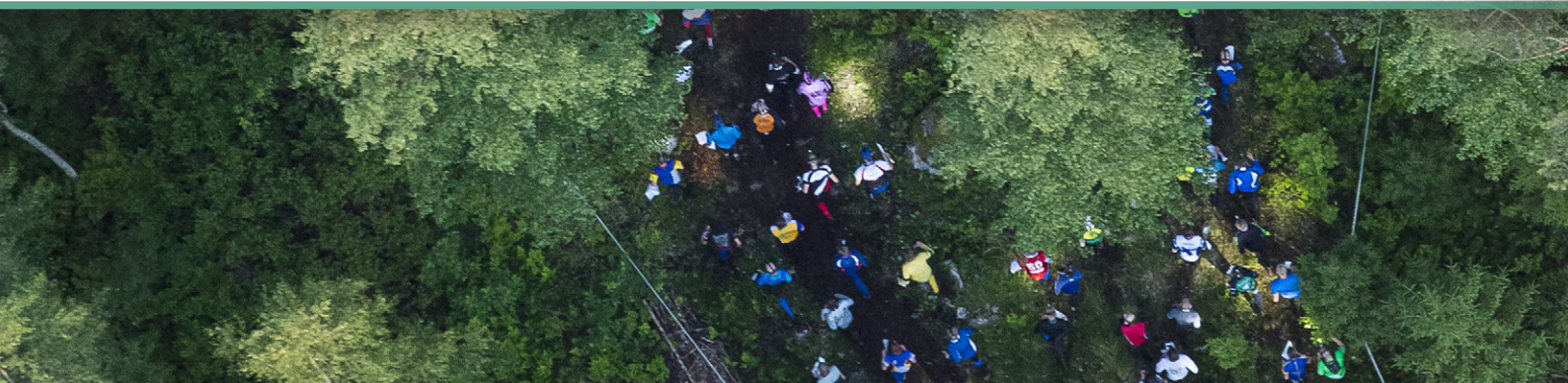

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Valtionhallinto liikunnan ja liikkumisen edistäjänä 2019–2023: maa- ja metsätalousministeriö

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:10

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO

Statens idrottsråd

Opetus- ja kulttuuriministeriö/
Undervisnings- och kulturministeriet
Valtion liikuntaneuvosto/Statens idrottsråd
PL/PB 29
00023 Valtioneuvosto/Statsrådet
www.liikuntaneuvosto.fi

Ulkoasu: Graafinen suunnittelu Pirjo Uusitalo-Aura
Taitto: Tmi Airos, Antero Airos
Kansikuva: Petri Jauhiainen/Vastavalo.net

ISBN 978-952-263-757-4 (pdf)
ISSN 2242-4571 (verkkajulkaisu)

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:10

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntalaissa määritelty asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita. Liikuntaneuvosto seuraa liikunnan kehitystä, antaa lausuntoja liikuntamäärärahoista ja arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella.

**Valtionhallinto liikunnan ja
liikkumisen edistäjänä 2019–2023:
maa- ja metsätalousministeriö**

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:10

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Perustiedot ja kiinnekohta liikuntaan	10
3	Keskeiset liikkumista ja liikuntaa edistävät toimenpiteet	13
	3.1. Liikkumisen ja liikunnan edistäminen osana maaseudun kehittämistä	13
	3.2. Hevostalouden ja -urheilun sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen	20
	3.3. Luonnon virkistyskäytön, luontomatkailun ja toiminnallisten luontoharrastusten edistäminen sekä seuranta- ja tutkimustoiminta	25
	3.4. Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatietojen kehittäminen	34
4	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset	37

1

Johdanto

1 Johdanto

Lapsista vain noin kolmannes ja aikuisista neljännes täyttää liikkumissuosituksen. Ikääntyneistä ja toimintarajoitteista henkilöistä vielä tätäkin harvempi.¹ Lapsista ja nuorista noin 40 prosentilla fyysisen toimintakyky on jo tasolla, joka voi haitata arjessa selviämistä.²

Liikkumisen määrä on vähentynyt erityisesti siksi, että arjessa liikutaan yhä vähemmän. Ihmisten arki kuluu suurelta osin eri hallinnonalojen vaikutuspiirissä ja liikuntahallinnon ulottumattomissa, kuten varhaiskasvatuksessa, kouluissa, työpaikoilla tai näiden välisillä matkoilla. Arkiliikkumiseen vaikutetaan eri hallinnonalojen toimilla, kuten kasvatus- ja koulutus-, ympäristö-, rakentamis-, liikenne- ja liikuntapolitiikalla. Liikkumisen ja liikunnan poikkihallinnollinen edistäminen vaatii paljon toimenpiteitä ja koordinaatiota hallinnonalojen välillä, mutta myös hallinnonalojen sisällä.

Liikunnalla ja urheilulla on oma tärkeä itseisarvonsa. Liikunta ja urheilu ovat itsessään arvokkaita ja monilla ihmisillä yksi merkityksellisen elämän sisällöistä. Välinearvona liikunta edistää terveyttä, oppimista, työkykyä, osallisuutta ja kotoutumista sekä vähentää työstä poissaoloja ja terveydenhoidon tarvetta. Liikunta ylläpitää ikääntyvän väestön toimintakykyä ja vähentää palvelutarvetta. Liikkuminen päästöttömillä, fyysisesti aktiivisilla kulkutavoilla edistää hiilineutraaliustavoitteeseen pääsyä. Lisäksi liikunta liittyy sotilaalliseen suorituskykyyn. Väestön liikkumisen edistäminen on keino hakea julkiseen talouteen säästöjä, kuten vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Urheilulla voidaan muun muassa edistää maakuvaa ja Suomen tunnettua, kansallista identiteettiä, yhteisöllisyyttä ja hyvää mieltä sekä tuottaa esikuvia.

Valtion keskushallinto muodostuu 12 ministeriöstä sekä niiden alaisista virastoista ja laitoksista. Käytännössä kaikkien hallinnonalojen toimilla vaikutetaan väestön liikkumiseen ja liikuntaan. Kaikilla hallinnonaloilla on ainakin välillisesti liikkumista ja liikuntaa tai urheilua edistäviä toimenpiteitä, mutta myös toimenpiteitä, jotka vähentävät mahdollisuuksia liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen. Eri hallinnonaloilla on kuitenkin erilaisia intressejä edistää liikkumista ja liikuntaa. Usein liikunta ja liikkuminen ovat välineitä hallinnonalan keskeisten omien tavoitteiden (esimerkiksi luontosuhteen, maaseudun elinvoimaisuuden, hiilineutraaliuden tai kotoutumisen) edistämisessä.

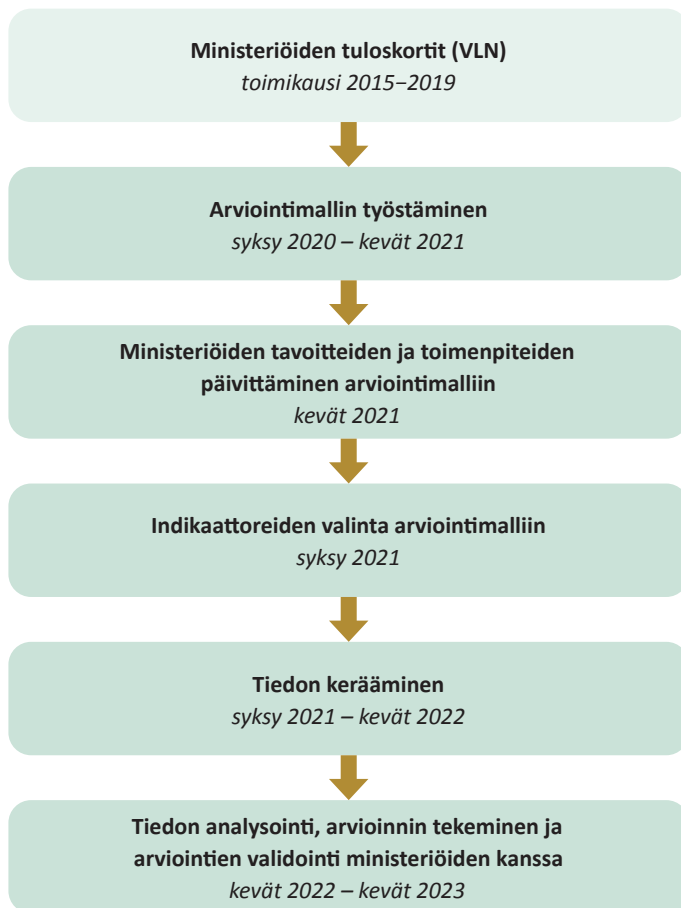
Valtion liikuntaneuvoston lakisääteisenä tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia ja tuottaa arvioinnin tuloksena toimikaudellaan esitys liikunnan ja huippu-urheilun kehittämistä ja kehittämistarpeesta osana valtionhallinnon toimintaa³. Liikuntaneuvoston toimikaudella 2019–2023 arviointi toteutettiin ministeriökohtaisesti. Arviointi perustuu liikuntaneuvoston edellisen toimikauden (2015–2019) ministeriöiden tulokorttityöhön⁴, jonka arviointimallia kehitettiin tällä toimikaudella eteenpäin liikuntaneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointijaostossa (kuvio 1.).

1 Leena Martin ym.: Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, liikuntatilanteet, liikkumisympäristöt ja liikkumisen seurantalaitteet. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. Valtion liikuntaneuvosto 2023. SEKÄ Pauliina Husu ym.: Liikuntaraportti. Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:33. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

2 Valtakunnalliset fyysisen toimintakyvyn Move!-mittaustulokset 2022. Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä 550/2015.

3 Valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä 550/2015.

4 Liikunnan ja liikkumisen edistäminen valtionhallinnossa – Ministeriöiden tulokortit. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:6.

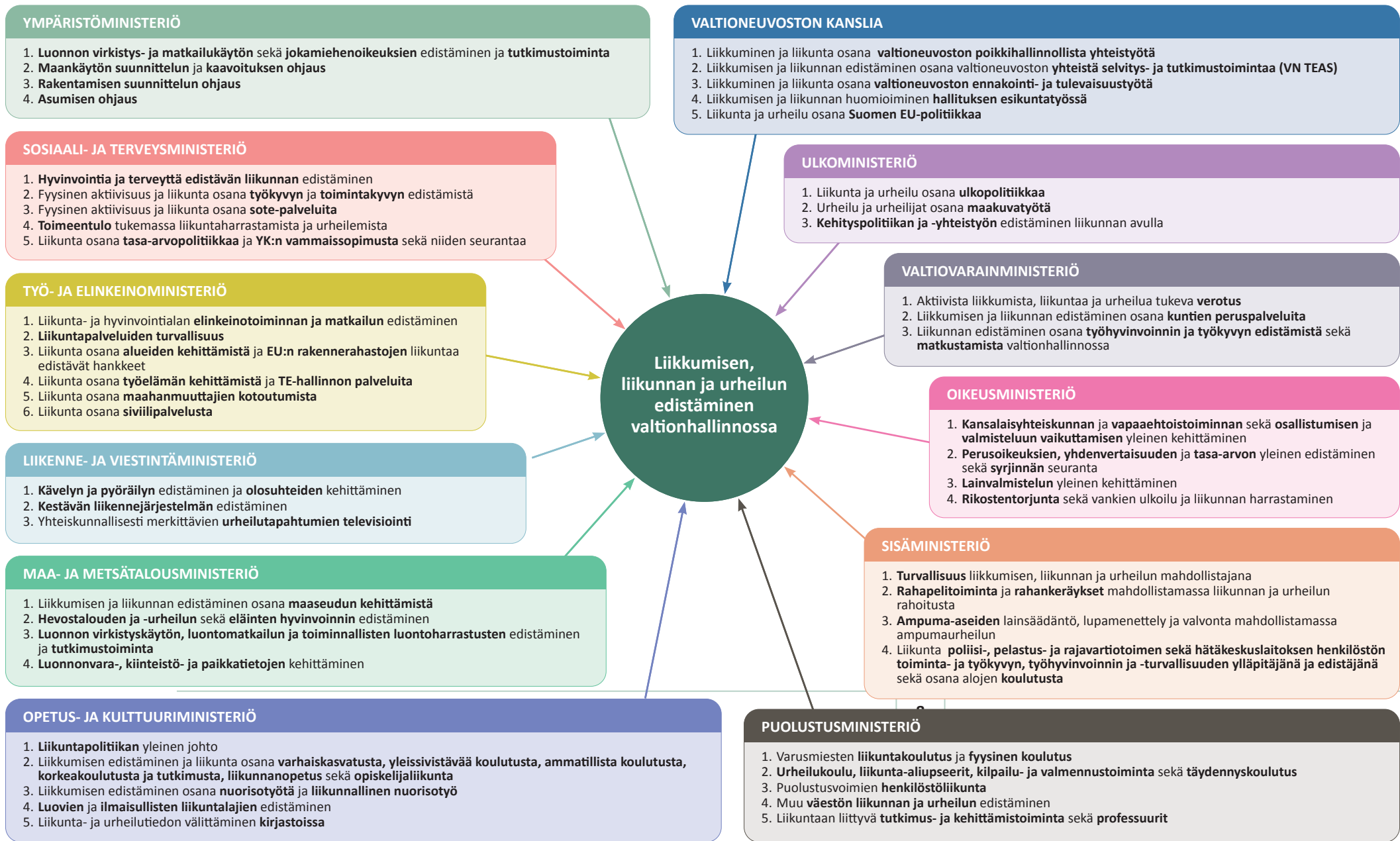

Kuvio 1. Valtion liikuntaneuvoston toimikauden 2019–2023 arvioinnin eteneminen.

Kunkin ministeriön arvioinnissa käydään läpi ministeriön perustiedot, yleiset tavoitteet, kosketuspinta ja intressi sekä toimenpiteet (mm. strategiat ja suunnitelmat sekä normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus) liittyen liikumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseen. Läpileikkaavina teemoina kunkin ministeriön toimenpiteiden tarkastelussa ovat yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kestävä kehityksen näkökulmat. Arvioinnin lopussa esitetään analyysi ja kehittämissuosituksia liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi kyseisellä hallinnonalalla valtionhallinnon osalta.

Ministeriöiden arvioinnit perustuvat aineistoihin, jotka kerättiin useista julkisista lähteistä (raportit, verkkosivut, strategia- ja ohjelmadokumentit, lainsäädäntö, tutkimustieto jne.) sekä henkilökohtaisilla tiedusteluilla eri asiantuntijoilta. Aineiston pohjalta tehdyistä johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista käytiin keskusteluja laajasti eri asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi osana prosessia ministeriökohtaisia arviointeja työstettiin yhdessä kunkin ministeriön edustajien kanssa niin kirjallisesti kuin mahdollisuuksien mukaan tapaamisissa. Arvioinneissa esitetyistä tiedoista, johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista vastaa valtion liikuntaneuvoston sihteeristö.

Arviointien avulla lisätään ymmärrystä ja tietoa eri hallinnonalojen toimenpiteistä ja intresseistä liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi sekä tilannekuvaa toimenpiteiden edistymisestä (kuviota 2.). Lisäksi luodaan edellytyksiä liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämistyölle eri hallinnonaloilla.

Kuvio 2. Ministeriöiden kiinnostukset ja keskeiset toimenpiteet liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi.

An aerial photograph of a dense forest. A group of people, appearing as small white and dark spots, is walking along a narrow path that winds through the trees. The trees are mostly evergreens, and the overall color palette is various shades of green.

2

Perustiedot ja
kiinnekohdat liikuntaan

2

Perustiedot ja kiinnekohta liikuntaan

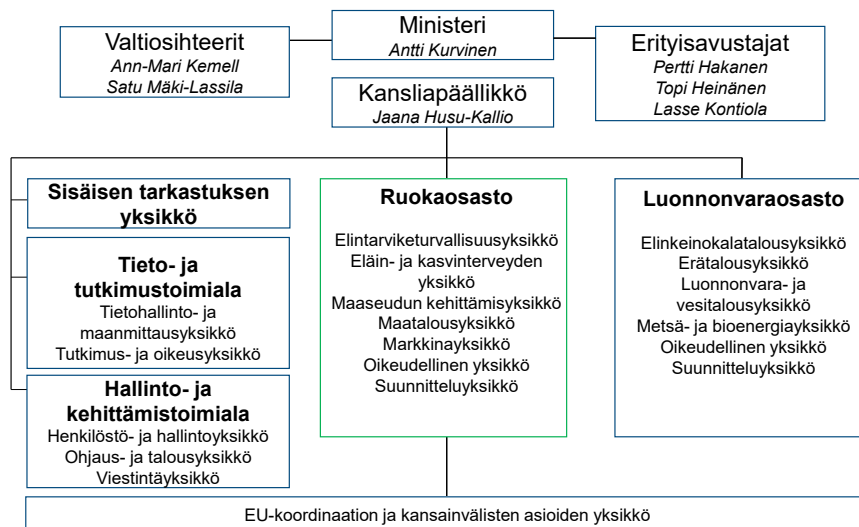
Vastuulla: (1) maa- ja puutarhatalous, (2) maaseudun kehittäminen, (3) metsätalous, (4) kala-, riista- ja porotalous, (5) elintarvikkeiden valvonta, (6) eläinlääkintähuolto, 7) maanmittaus sekä (8) vesivarojen käyttö.⁵

Talous: 2,77 mrd. € / 3,3 % valtion talousarviosta (2023).⁶

Henkilöstö: Ministeriössä on 274 työntekijää (2022)⁷, koko hallinnonalalla noin 5 000 työntekijää⁸.

Organisaatio:

Maa- ja metsätalousministeriön osastot, toimialat ja yksiköt

Kuvio 3. Maa- ja metsätalousministeriön organisaatiokaavio.⁹

Hallinnonalan virastot ja laitokset: Ruokavirasto, Luonnonvarakeskus Luke, Maanmittauslaitos, Suomen riistakeskus, Metsähallitus, Suomen metsäkeskus, Suomen ympäristökeskus SYKE, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.¹⁰

5 Maa- ja metsätalousministeriö. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/ministerio>. Viitattu 6.4.2023.
6 Valtion talousarvioesitys 2023, <https://budjetti.vm.fi/>. Viitattu 30.3.2023.
7 Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös 2022. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2023:6. Maa- ja metsätalousministeriö 2023.
8 Maa- ja metsätalousministeriö. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/ministerio>. Viitattu 6.4.2023.
9 Maa- ja metsätalousministeriön organisaatio. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/ministerio/johto-ja-organisaatio>. Viitattu 6.4.2023.
10 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/ministerio/hallinnonala>. Viitattu 6.4.2023.

Kiinnepohdat liikkumiseen, liikuntaan ja urheiluun:

MINISTERIÖN YLEISET TAVOITTEET ¹¹	KESKEISET TOIMENPITEET LIKKUMISEN, LIIKUNNAN JA URHEILUN EDISTÄMISEKSI
<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaiskestävän ruokajärjestelmän huoltovarmuus ja kilpailukyky paranevat • Monipuolinen yritystoiminta sekä menestyvä maaseutu ja saaristo, monipaikkaisuus ja yhteistyöverkostot vahvistavat yhteiskuntaa • Kestävä luonnonvaratalous turvaa huoltovarmuutta, lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä • Luotettavat ja laajakäyttöiset paikka-, kiinteistö- ja huoneistotiedot mahdollistavat uutta liiketoimintaa ja turvaavat omistusta	1. Liikkumisen ja liikunnan edistäminen osana maaseudun kehittämistä
	2. Hevostalouden ja -urheilun sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen
	3. Luonnon virkistyskäytön, luontomatkailun ja toiminnallisten luontoharrastusten edistäminen sekä seuranta- ja tutkimustoiminta
	4. Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatietojen kehittäminen

Hallinnonalan intressi liikkumisen ja liikunnan edistämiseen: Maaseudun elinvoimaisuuden, ihmisten hyvinvoinnin (etenkin maaseudulla) ja luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen.

¹¹ Tavoitteena uusiutuva Suomi - mahdollisuuksien maailma. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/tehtavat-ja-tavoitteet>. Viitattu 6.4.2023.

An aerial photograph of a dense forest. A group of people, appearing as small white and dark spots, is walking along a narrow path that winds through the trees. The trees are mostly deciduous with green foliage. The overall scene is captured from a high angle, looking down on the forest floor.

3

Keskeiset liikkumista
ja liikuntaa edistävät
toimenpiteet

3

Keskeiset liikkumista ja liikuntaa edistävät toimenpiteet

3.1. Liikkumisen ja liikunnan edistäminen osana maaseudun kehittämistä

Maaseutu koostu Suomessa erilaisista alueista, paikoista, ympäristöistä ja yhteisöistä. Hyvän maaseutupolitiikan tekeminen edellyttää **maaseudun monimuotoisuuden tunnistamista**.¹²

Maaseutu jaetaan Suomessa neljään luokkaan: kaupungin läheinen maaseutu, maaseudun paikalliskeskukset (maaseudun suurimmat taajamat), ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Maaseutualueilla asui Suomessa yhteensä noin 1,5 miljoonaa ihmistä ja alueilla sijaitsi noin 450 000 työpaikkaa vuonna 2018. Viimeisen neljän vuosikymmenen aikana kaupunkien läheinen maaseutu ja maaseudun paikalliskeskukset ovat pitäneet väestöosuutensa, mutta ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun väestöosuudet ovat pienentyneet.¹³

Maa- ja metsätalousministeriö edistää osana maaseutupolitiikkaa maaseudun elinvoimaa sekä maaseudulla asuvien ja toimivien ihmisten hyvinvointia ja toimintaedellytyksiä. Maaseutupolitiikkaan sisältyvät kaikki ne sektoripolitiikat, jotka vaikuttavat maaseutuun ja sen väestöryhmiin, elinkeinoihin ja toimijoihin.

Liikkumisen ja liikunnan tilanne maaseudulla

Maaseudulla asuvien liikkuminen ja liikunnan harrastaminen ja sekä mahdollisuudet liikkua ja harrastaa liikuntaa eroavat osaltaan esimerkiksi kaupungissa asuviin verrattuina. Liikkumissuosituksen saavuttamisessa ei näytä olevan merkittäviä eroa kaupungissa ja maaseudulla asuvien lasten ja nuorten kesken, ja erot liikunta-aktiivisuudessa asuinpaikan suhteen näyttävät hieman kaventuneen viime vuosina. Kuitenkin verrattaessa ikäryhmiä, kaupungeissa asuvat 15-vuotiaat (26 %) saavuttivat liikkumissuosituksen maaseudulla asuvia ikätovereitaan (19 %) yleisemmin. Verrattaessa sukupuolittain, kaupungissa asuvat pojat (42 %) saavuttivat maaseudulla asuvia poikia (37 %) yleisemmin liikkumissuosituksen.¹⁴

Kaupungeissa asuvat lapset ja nuoret osallistuivat urheiluseuratoimintaan maaseudulla asuvia yleisemmin (50 % vs. 40 %). Maaseudulla korostuu muiden kuin varsinaisten liikuntatoimijoiden tarjonta: Esimerkiksi maaseudulla pojat harrastivat liikuntaa kerhoissa, koulussa tai muissa seuroissa (esimerkiksi partiossa) yleisemmin kuin kaupungissa asuvat pojat. Kaupungissa asuvat 11–15-vuotiaat käyttivät kaupunkitilaa, kevyenliikenteenväyliä, ulkokenttiä ja sisäsaleja maaseudulla asuvia lapsia ja nuoria yleisemmin. Maaseudulla liikuttiin luonnossa ja omalla tai kaverin pihalla kaupunkilaisia yleisemmin.¹⁵

¹² Maaseutupolitiikka. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>. Viitattu 24.8.2022.

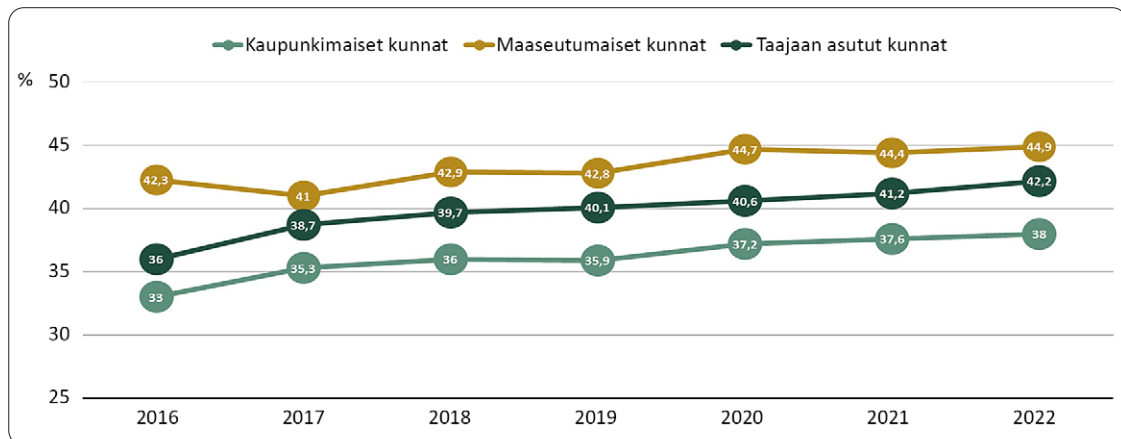
¹³ Ville Helminen, Kimmo Nurmio ja Sampo Vesänen: Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020.

¹⁴ Leena Martin ym.: Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, liikuntatilanteet, liikkumisympäristöt ja liikkumisen seurantalaitteet. Teoksessa: Sami Kokko ja Leena Martin (toim.): Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa - LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 1:2023.

¹⁵ Leena Martin ym.: Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, liikuntatilanteet, liikkumisympäristöt ja liikkumisen seurantalaitteet. Teoksessa: Sami Kokko ja Leena Martin (toim.): Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa - LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 1:2023. JA Kokko, S. & Martin, L. (toim.) (2019) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

Maaseudulla asuvilla lapsilla (3–7-vuotiaat) onkin paremmat motoriset taidot kuin kaupungissa asuvilla lapsilla.

Move!-mittausten tulosten perusteella maaseutumaisissa kunnissa on kaupunkimaisia kuntia enemmän oppilaita, joiden fyysinen toimintakyky on tasolla, joka voi vaikeuttaa arjessa jaksamista. Kaupunkimaisissa kunnissa 5. ja 8. luokan oppilasta fyysinen toimintakyky on 38 %:lla mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tasolla, kun maaseutumaisissa kunnissa lähes 45 %:lla (kuvio 4). Eriyksen haastava tilanne on maaseudulla asuvien poikien osalta: Noin 47 %:lla maaseutumaisissa kunnissa asuvilla 5. ja 8. luokkalaisilla pojilla on fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tasolla (kaupunkimaisissa kunnissa 38 %:lla).¹⁶

Kuvio 4. 5. ja 8. luokan oppilaiden osuus (%), joiden fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tasolla (Move!-mittaukset)

Aikuisväestön osalta maaseutumaisissa kunnissa on enemmän (kesällä) liikuntaa harrastamattomia ja 2-4 kertaa viikossa liikuntaa harrastavia kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Vastaavaa eroa ei havaittu liikkunnan harrastamisen osalta talvella. Ikäryhmittäin tarkasteltuna esimerkiksi maaseutumaisissa kunnissa asuvilla 15–44-vuotiailla liikkunnan harrastamattomuus on yleisempää kuin vastaavan ikäisillä taajaan asutuissa ja kaupunkimaisissa kunnissa asuvilla. Toisaalta lähes joka päivä liikuntaa harrastavia on maaseutumaisissa kunnissa hieman enemmän kuin kaupunkimaisissa kunnissa asuvissa.¹⁷

Ikääntyneiden osalta tutkimukset antavat puolestaan viitteitä, että maaseutukunnissa asuville ikäihmisille kertyy päivän aikana enemmän kokonaisliikkumista kuin kaupungeissa asuville ikäihmisille. Lisäksi maaseutukuntien ikäihmisillä on keskimäärin vähemmän pitkäkestoista paikallaanoloa kuin kaupunkilaisilla.¹⁸

Maaseudulla näyttää olevan vähemmän valinnanmahdollisuuksia ja olosuhteita liikkumiseen ja liikkunnan harrastamiseen kuin kaupungeissa. Esimerkiksi liikkunnan harrastamisen mahdollistavia tiloja ja ohjaajia sekä harrastamiseen tarvittavia vertaisia on liian vähän tai nämä ovat liian kaukana.¹⁹ Myös koulu-, työ- ja asiointimatkat ovat pitempiä maaseudulla kuin kaupungeissa ja taajamissa, mikä lisää kynnystä kulkea matkat aktiivisesti esimerkiksi kävellen tai pyöräillen sekä lähteä harrastamaan liikuntaa. Pitkät koulu-, työ ja asiointimatkat arjessa myös vähentävät vapaa-aikaa. Syrjäseutujen lasten

16 Move! - Fyysisen toimintakyvyn seurantarjestelmä. Mittaustulokset 2022. Opetushallituksen internetsivut, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/move-mittaustuloksia>.

17 Timo Ruuskanen: Perinteinen kävelylenkkeily edelleen suosituin koko kansan liikuntaharrastus. Tilastokeskus 18.4.2019.

18 Pauliina Husu ym.: Liikuntaraportti. Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:33. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

19 Kimmo Suomi ym.: Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009. SEKÄ Päivi Armila: Syrjäseudun nuoret ja liikuntaharrastukset: Tanssii mummojen kanssa. Teoksessa Jouko Kokkonen & Kati Kauravaara (toim.): Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 175. Liikuntatieteellinen Seura 2020.

ja nuorten liikuntaharrastaminen on kaupunkilaisvertaisiinsa nähden monesti perheiden ja lähimpiin kyyditsemisen varassa²⁰. Toisaalta maaseutu voi tarjota hyvät mahdollisuudet ulkoilulle ja luonnon virkistyskäytölle.

Myös väestön hyvinvointi ja terveys vaihtelevat Suomessa maaseutumaisten ja kaupunkimaisten alueiden välillä. Kaupunkialueilla suurempi osuus väestöstä oli tervettä ja hyvinvoivaa verrattuna maaseutualueisiin. Maaseutualueilla asuvat kokivat terveytensä kaupunkialueilla asuvia yleisemmin enintään keskitasoiseksi. Maaseutualueilla noin joka kolmas koki työkykynsä heikentyneeksi, kun kaupunkialueilla joka neljäs. Tosin ikävakiointi kaventaa hieman kaupungin ja maaseudun välistä eroa. Maaseudulla ihmisten painoindeksi on keskimäärin suurempi kuin kaupungissa asuvilla²¹. Maaseutualueista tilanne on huonoin harvaan asutulla maaseudulla, jossa esimerkiksi lihavuus, heikentynyt työkyky ja huono elämänlaatu olivat yleisimpiä.²²

Normiohjaus

Keskeinen laki maaseudun kehittämisen linjaamiseksi on **Laki maaseudun kehittämisen tukemisesta (28/2014)**. Lain tavoitteena on muun muassa kestävän kehityksen periaatteita noudattaen monipuolistaa, uudistaa ja lisätä maaseudun elinkeinotoimintaa, parantaa maaseudun yritysten toimintaedellytyksiä sekä kehittää maaseutua asukkaiden ja toimijoiden hyvinvoinnin, viihtyisyyden ja toimintamahdollisuuksien parantamiseksi. Lakia sovelletaan maaseudun kehittämiseen myönnettäviin tukiin, kuten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston tukiin.

Lain mukaan maaseudun kehittämiseksi voidaan myöntää tukea esimerkiksi asukkaiden yhteisen toiminnan, osallistumisen ja viihtyvyyden edistämiseen ja muuhun vastaavaan maaseudun ympäristöä ja asukkaiden yleistä hyvinvointia palvelemaan toimintaan sekä maaseudun pieninfrastruktuurin kehittämiseen. **Laki sallii näin hyvin erilaisen liikuntaan ja liikkumiseen liittyvän toiminnan ja infran tukemisen osana maaseudun kehittämistä.**

Maaseutupolitiikan neuvosto ja maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma

Maaseutupolitiikan työtä ja toimintaa ohjaa ja linjaa valtioneuvoston asettama **Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE)**.²³ MANEn tehtävänä on muun muassa tukea valtioneuvostoa poikkihallinnollisissa ja strategisesti tärkeissä kansallisten maaseutupoliittisten kysymysten valmistelussa ja toimeenpanossa, toteuttaa maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa 2021–2027, vaikuttaa eri hallinnonalojen maaseutupoliittisesti merkittäviin hankkeisiin, osallistua kansallisen aluekehittämisen ja EU:n maaseutu- ja aluepolitiikan yhteensovittamiseen sekä lisätä maaseutututkimusta ja -tietoa. Neuvoston nykyinen toimikausi on 1.3.2021—31.12.2025.²⁴ MANEn jäsenissä ei ole liikunta-alan toimijoita.

MANEn johdolla toteutetaan **Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelmaa vuosille 2021–2027**. Kyseessä on kansallisen maaseutupolitiikan toimintaohjelma ja informaatio-ohjauksen väline, ei rahoitusohjelma. Kokonaisuohjelmaa toteutetaan laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ohjelmalla pyritään vaikuttamaan eri sektoreiden toimintoihin, jotta maaseutu tulisi huomioitua toiminnoissa paremmin.²⁵ Ohjelmassa on viisi teemaa: 1. Luonnonvarojen kestävästä käytöstä enemmän lisäarvoa, 2. Maaseudun toimijat osana kestävän siirtymän ratkaisua, 3. Kilpailukyvyyn ja elinvoiman vahvistaminen, 4. Sujuvan arjen varmistaminen sekä 5. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Ohjelmassa on yhteensä 73 teemoihin liittyvää konkreettista toimenpidettä.

20 Päivi Armila: Syrjäseudun nuoret ja liikuntaharrastukset: Tanssii mummojen kanssa. Teoksessa Jouko Kokkonen & Kati Kaura-vaara (toim.): Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 175. Liikuntatieteellinen Seura 2020.

21 Maaseudulla asuvat lihavat enemmän kuin kaupunkilaiset, ja trendi näkyy myös Suomessa. Helsingin Sanomat 8.5.2019.

22 Saarsalmi, Perttu ym.: Terveyden ja hyvinvoinnin erot maalla ja kaupungissa vuonna 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia uuden kaupunkimaaseutu-luokituksen mukaan. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2014. SEKÄ Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH) 2013. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL.

23 Maaseutupolitiikka. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>. Viitattu 6.4.2023.

24 Maaseutupolitiikan neuvottelukunta MANE. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/mane>. Viitattu 24.8.2022.

25 Maaseutupolitiikka. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>. Viitattu 24.8.2022.

Liikunta ja liikkuminen nousevat esille kolmessa kohdassa kokonaisohjelmaa. Ensinnäkin liikunta on tunnistettu ohjelmassa yhdeksi osaksi sujuvan arjen tavoitetta ja yhdeksi peruspalveluista. Ohjelman mukaan on tärkeää, että maaseudun asukkailla on mahdollisuus kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalveluihin. Yhdeksi ohjelman 73:sta toimenpiteestä on määritelty kehittää ”kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelujen sekä kansalaisopistokoulutuksen saatavuutta maaseuduilla hyödyntäen digitalisuutta ja uusia yhteistyömuotoja” (toimenpide 52).²⁶ Liikunta- ja nuorisopalvelujen kehittämiseksi ei ole tehty ohjelman osalta vielä varsinaisia konkreettisia toimenpiteitä.

Toiseksi, luonnossa liikkuminen on tunnistettu osana luonnonvarojen kestävästä käytön -tavoitetta. Ohjelman mukaan on tärkeää, että ulkoilumahdollisuuksia (esimerkiksi kevyen liikenteen väyliä ja luontoreittejä) kehitetään myös kuntien taajamien ja maaseudun kylien välille. Teemaan liittyvissä maaseutupoliittisissa toimenpiteissä ei kuitenkaan nosteta esille varsinaisia luonnossa liikkumisen edistämisen toimenpiteitä. Kolmanneksi liikunta nousee esille osana tavoitetta vahvistaa maaseudun kansalaisyhteiskuntaa hyvinvointitoimijana. Yhtenä toimijana on ohjelmassa on tunnistettu urheiluseurat.²⁷

Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2021–2027 toteuttamista ja Maaseutupolitiikan neuvoston MANEn tehtävän toteuttamista tuetaan **Valtakunnallisilla maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeilla**. Tuetuissa hankkeissa ei ole ollut aktiivisen liikkumisen ja liikunnan kysymyksiin keskeisesti liittyviä hankkeita. Teema on kuitenkin huomioitu osana joitain hankkeita, kuten MANE:n, Saaristoasiain neuvottelukunnan (SANK) ja lapsiasianvaltuutetun toimiston tilaamassa arvioinnissa **Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisesta peruskoulujen lakkautuksissa ja lakkautusten vaikutuksista alueiden elinvoimaan**.²⁸

Arvioinnin mukaan **maaseutu- ja saaristoalueiden lasten koulukuljetuksilla on vaikutuksia lasten vapaa-ajan vieton ja harrastamisen mahdollisuuksiin**. Koulukyytejä käyttävien oppilaiden on hyvin haastavaa osallistua koulun jälkeisiin harrastusmahdollisuuksiin, mutta koulukuljetusten tehokkaaseen kilpailutukseen on myös vaikeaa yhdistää lapsen etua kunnissa. Lisäksi arvioinnissa nostetaan esille **koulujen tilojen ja pihojen merkitys liikuntaolosuhteina**. Arviointi suosittaa, että kouluverkkoa koskevissa lapsivaikutusten arvioinneissa huomioidaan muun muassa vaikutukset oppilaiden fyysiseen hyvinvointiin ja kehitykseen, lasten mahdollisuuksiin monipuolisesti leikkiä ja liikkua sekä osallistua aamu-, iltapäivä- ja kerhotoimintaan, koulumatkojen pituuteen sekä koulujen tilojen vapaa-ajan käyttöön, kuten lasten liikuntaharrastusten mahdollistamiseen koulun liikuntatiloissa ja alueilla.²⁹

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Suomi saa tukea omien maaseutualueidensa kehittämiseen **Euroopan unionin maatalouden kehittämisen maaseuturahastosta (maaseuturahasto)**. Jokainen EU-maa laatii oman maaseudun kehittämisohjelmansa, joka ohjaa maaseuturahaston rahoituksen jakamista. Suomessa maaseuturahaston tukea jaetaan kahden ohjelman kautta: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelman kautta.³⁰

Manner–Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 eli maaseutuohjelma on keskeisin väline Manner-Suomen maaseudun kehittämisessä. Maaseutuohjelman tavoitteena on muun muassa lisätä osaamista ja innovaatioita, parantaa palveluita sekä monipuolistaa yrittäjyyttä. Maaseutuohjelmalla

26 Mari Kattilakoski ym.: Ajassa uudistuva maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2021–2027. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:12. Maa- ja metsätalousministeriö 2021.

27 Mari Kattilakoski ym.: Ajassa uudistuva maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2021–2027. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:12. Maa- ja metsätalousministeriö 2021.

28 Mari Rökköläinen ym.: Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja muutosten vaikutukset alueiden elinvoimaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 29:2022.

29 Mari Rökköläinen ym.: Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja muutosten vaikutukset alueiden elinvoimaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 29:2022.

30 Maaseutuohjelma. Maaseutu.fi-sivusto, <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/maaseutuohjelma>. Viitattu 26.8.2022.

tähdätään elinvoimaisen maaseudun säilymiseen, ympäristön tilan paranemiseen, uusiutuvien luonnonvarojen kestäväan käyttöön, eläinten hyvinvoinnin parantamiseen ja osaamisen kehittämiseen.³¹

Maaseutuohjelmaa toteutetaan erilaisilla toimenpiteillä, kuten koulutuksella ja tiedonvälityksellä, investoinnilla fyysiseen omaisuuteen, yritystoiminnan kehittämisellä sekä maaseudun palveluiden ja kylien kehittämisellä. Maaseutuohjelman 2014–2020 toteutusta jatkettiin siirtymäkaudella 2021–2022, jolloin nykyisen ohjelman toimenpiteet jatkuivat, mutta rahoitus tuli uuden ohjelmakauden (2021–2027) varoista. Uuden ohjelman toteutus alkaa vuonna 2023.³²

Maaseutuohjelman 2014–2020 ohjelma-asiakirja on hyvin laaja, yli 900 sivuinen asiakirja. **Ulkoilun ja erilaisen aktiivisen liikkumisen (esim. kävely ja pyöräily) sekä liikunnan näkökulmat eivät nouse esille merkittävässä määrin asiakirjassa.** Asiakirjassa ei myöskään tunnisteta väestön vähäisen liikkumisen haastetta, joka koskettaa merkittävästi myös maaseudulla asuvaa väestöä tai tunnisteta tarvetta kehittää maaseudulla asuvan väestön fyysistä toimintakykyä.³³

Ulkoilu, liikkuminen ja liikunta tunnistetaan ohjelma-asiakirjassa vain muutamissa kohdissa, liittyen lähinnä uusien palveluiden ja palvelumuotojen sekä infrastruktuurin kehittämiseen maaseudulla, missä yhtenä osa-alueena mainitaan muutaman kerran liikunta ja vapaa-aika. Asiakirjassa tosin tunnistetaan maaseudun merkitys ulkoilu-, virkistys- ja matkailupalvelujen tuottajana sekä tarve kiinnittää huomiota maaseudun kulttuuri- ja virkistysmahdollisuuksien kehittämiseen sekä metsien ja luonnon ”uusiin käyttömuotoihin”, kuten virkistyspalveluihin. Asiakirjan mukaan hyvät virkistysmahdollisuudet vaikuttavat etenkin nuorten ihmisten asumishalukkuuteen maaseudulla. Asiakirjassa nostetaan esille yhtenä kylien kehittämisen keinona yhteisten tilojen ja paikkojen, kuten uimarantojen sekä liikunta- ja leikkipaikkojen kunnostaminen ja perustaminen.³⁴

Uudessa, vuosien 2023–2027 ohjelma-asiakirjassa ulkoilun, aktiivisen liikkumisen ja liikunnan näkökulmat nousevat esille hyvin saman tyyppisesti ja samalla, vähäisellä painoarvolla kuin aiemmassa ohjelma-asiakirjassa. Asiakirjassa näyttää korostuvan aiempaa enemmän maaseudun ja luonnon virkistysmahdollisuuksien kehittäminen. Uudessa asiakirjassa ei myöskään tunnisteta vähäisen liikkumisen haastetta maaseutuväestössä.³⁵

Ohjelmakauden 2014–2020 julkinen rahoitus on noin 8,4 miljardia euroa. Ohjelman rahoituksesta osa tulee Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta, osa rahoituksesta on kansallista, niin valtion kuin kuntien rahoitusta. Lisäksi käytössä on yksityistä rahoitusta. Ohjelman rahoitus painottuu maatalousyrittäjille suunnattuihin tukiin, mutta ohjelmasta tuetaan myös yritystoiminnan kasvua maaseudulla ja työpaikkojen lisäämistä sekä viihtyisyyden, saavutettavuuden ja palvelujen kehittämistä maaseudulla.³⁶ Ohjelmasta voi hakea avustusta hankkeen koosta riippuen joko paikallisilta Leader-toimintaryhmiltä tai ELY-keskuksista.

Maaseutuohjelmasta rahoitettiin vuosina 2017–2020 yhteensä 1 115 liikuntaa edistänyttä hanketta, joista 956 toteutettiin Leader-rahoituksella ja 159 ELY-keskusten rahoittamina. Hankkeet saivat julkista tukea (EU ja kansallinen julkinen rahoitus) yhteensä 54,3 miljoonaa. Hankkeiden yhteenlasketut kokonaiskustannukset olivat liki 83 miljoonaa euroa.³⁷

31 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>. Viitattu 25.8.2022.

32 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>. Viitattu 25.8.2022.

33 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020.

34 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020.

35 Suomen CAP-suunnitelma 2023–2027.

36 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>. Viitattu 25.8.2022.

37 EU Eurot liikunnalle 2017-20. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry, liikunnan aluejärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

Jos tätä ohjelmakautta verrataan ohjelmakauteen (2007–2013) ja sen viimeisiin vuosiin, maaseutuohjelmasta rahoitettiin vuosina 2011–2013 yhteensä 767 liikuntaa edistänyttä hanketta. Näistä hankkeista 707 toteutettiin Leader-rahoituksella ja 60 hanketta ELY-keskusten rahoittamina. Hankkeet saivat julkista tukea yhteensä yli 25 miljoonaa euroa ja hankkeiden yhteenlasketut kokonaiskustannukset olivat lähes 46 miljoonaa euroa.³⁸ Vaikka tarkastelujakoset eivät ole saman pituisia ja sen vuoksi täysin vertailukelpoisia keskenään, **maaseutuohjelmasta rahoitettujen liikuntahankkeiden kehitys näyttää-tyy euro- ja kappalemääräisesti nousujohteiselta**. Lisäksi maaseutuohjelmasta liikuntaan kohdentunut rahoitus näyttää hyvin merkittävältä ”lisäresurssilta” kansallisen liikunnan rahoituksen (Veikkausvoittovarot sekä valtion ja kuntien panostukset) rinnalla.³⁹

Maaseutuohjelmasta rahoitettujen liikuntaan liittyvien hankkeiden alueellisessa jakautumisessa on selviä eroja. Leader-rahoitettuja hankkeita avustettiin eniten (niin euro- kuin kappalemääräisesti) Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaalle sekä Satakuntaan. Vähiten hankkeita avustettiin Kaakkois-Suomeen, Kainuuseen, Uudellemaalle ja Varsinais-Suomeen. ELY-keskusten rahoittamia liikuntahankkeita avustettiin puolestaan eniten Etelä-Pohjanmaalle, Kaakkois-Suomeen sekä Keski-Suomeen ja vähiten Satakuntaan ja Hämeeseen. Suuralueittain tarkasteltuna Länsi-Suomi keräsi selvästi eniten maaseutuohjelman hankeavustuksia ja Itä-Suomi vähiten.⁴⁰

Liikuntaan liittyviä Leader-hankkeita toteuttivat eniten erilaiset järjestöt ja yhdistykset, kuten kyläyhdistykset ja urheiluseurat sekä **jonkin verran myös kunnat, yritykset ja Leader-ryhmät**. **ELY-keskusten rahoittamia liikunnallisia hankkeita toteuttivat erityisesti yritykset**, mutta myös muun muassa yhdistykset ja kunnat.⁴¹

Maaseutuohjelman hankeavustuksilla kehitettiin erityisesti erilaisia liikuntaympäristöjä ja erityisesti ulkoliikunnan olosuhteita maaseudulla. Liikunnan Leader-hankkeet kohdistuivat pääasiassa erilaisen reitistöjen, sisä- ja ulkoliikuntapaikkojen ja virkistysalueiden kehittämiseen, laite- ja välinehankintoihin, erilaiseen toiminnan kehittämiseen ja muihin hankkeisiin, kuten ammuntaan, moottoriurheiluun ja hevosurheiluun liittyviin hankkeisiin sekä erilaisiin liikuntatapahtumiin. ELY-hankkeet kohdistuivat niin ikään pääasiassa reitistöihin, ulkoliikuntapaikkoihin, väline- ja laitehankintoihin, kehittämiseen sekä muihin hankkeisiin.⁴²

Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen

Harvaan asuttu maaseutu on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta. Alueen yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo, ja alueet sijaitsevat lähtökohdaisesti kaukana isoista keskuksista.⁴³ Harvaan asutut alueet kattavat reilut kaksi kolmasosaa (noin 68 %) Suomen pinta-alasta, mutta alueella asuu vakituisesti noin 5 % Suomen väestöstä.⁴⁴

Harvaan asuttujen alueiden kehittäminen (HAMA) on hallitusohjelman perusteella asetettu parlamentaarinen työryhmä, jonka tehtävänä on seurata harvaan asuttujen alueiden erityiskysymyksiä sekä vah-

38 EU-eurot liikunnalle 2011–2013. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä liikunnan aluejärjestöt.

39 EU Eurot liikunnalle 2017–20. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry, liikunnan aluejärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

40 EU Eurot liikunnalle 2017–20. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry, liikunnan aluejärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

41 EU Eurot liikunnalle 2017–20. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry, liikunnan aluejärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

42 EU Eurot liikunnalle 2017–20. Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja EU:n rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry, liikunnan aluejärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

43 Alueuokkien kuvaukset. Ymparisto.fi-sivusto, https://www.ymparisto.fi/fi-fi/elinymparisto_kaavoitus/yhdyskuntarakenne/tietoa_yhdyskuntarakenteesta/kaupunkimaaseutu_luokitus/alueuokkien_kuvaukset. Viitattu 27.9.2022.

44 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä 2020–2023.

vistaa alueiden elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Työryhmän työ pohjaa vuosina 2017–2019 toimineen edellisen työryhmän ehdotuksiin ja Sanna Marinin hallitusohjelman kirjauksiin harvaan asuttujen alueiden kehittämisestä.⁴⁵

HAMA-työryhmä on asettanut toimikautensa (12.10.2020–30.6.2023) suunnaksi neljä teemaa: 1. Elinvoima, 2. Koulutus, 3. Monipaikkaisuus ja 4. Laajempaa lainsäädäntötyötä vaativat, pitkän aikavälin muutokset. Teemojen edistämiseksi HAMA-alueilla on varattu 12 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 HAMA-työn puitteissa on avattu rahoitushakuja harvaan asuttujen alueiden kulttuurin kehittämiseen (5 milj. euroa) sekä alueiden ruoka-, luonto-, kalastus- ja metsästysmatkailun kehittämiseen (3 milj. euroa).⁴⁶ **Työryhmän toimintasuunnitelmassa⁴⁷ ei nouse esille harvaan asuttujen alueiden kehittämistä liikunnan tai aktiivisen liikkumisen näkökulmasta.** Kuitenkin ohjelmasta rahoitetuissa kulttuuri- ja matkailuteemoihin liittyvissä hankkeissa on mukana liikkumista edistäviä hankkeita, kuten ulkoilureittien kehittämistä harvaan asutuilla alueilla.

4H-toiminta

Maa- ja metsätalousministeriö tukee **4H-toimintaa**, jonka tarkoituksena on muun muassa edistää maa-seudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta asuinympäristönä tarjoamalla harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistämällä nuoria sekä tarjoamalla heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen.⁴⁸ 4H-toiminnan merkittävin rahoittaja on maa- ja metsätalousministeriö. Vuonna 2022 MMM myönsi yleisavustusta 4H-toimintaan **3,8 miljoonaa euroa**.

4H-järjestö koostuu suomen- ja ruotsinkielisistä keskusjärjestöistä (Suomen 4H-liitto ja Finlands Svenska 4H) ja paikallisista 4H-yhdistyksistä, joita on lähes 200 eri puolella Suomea. 4H:ssa on jäseniä lähes 45 000 (2021).⁴⁹

Osana 4H-toimintaa järjestetään erilaista liikuntatoimintaa, ulkoilua ja retkeilyä. Vuonna 2021 4H:n liikuntaan, ulkoiluun ja retkeilyyn liittyvän pienryhmätoimintaan, leiritoimintaan sekä erilaiseen koulu-yhteistyöhön tilastoitiin 194 000 osanottajaa (noin 170 000 osallistujaa vuonna 2016). Lisäksi 4H-harrastustoiminnassa korostuu paikallisuus ja suuri osa ryhmistä kokoontuu lähellä osallistujaa, jolloin ryhmiin liikutaan usein aktiivisilla liikkumismuodoilla (kävellessä tai pyörällä).⁵⁰

Saaristopolitiikka

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kuuluvat saaristo-asiat, joihin liikkuminen ja liikunta liittyvät muun muassa saariston harrastusmahdollisuuksien ja saariston luonnonympäristöjen, kuten kansallispuistojen edistäminen näkökulmasta. **Saaristopolitiikan** painopistealueita ovat esimerkiksi elinkeinot, ympäristö ja luonto sekä lapset ja nuoret. Pysyvä, valtioneuvoston asettama **Saaristoasiain neuvottelukunta (SANK)** valmistelee saariston kehityksen edistämistä koskevia toimenpiteitä ja seuraa niiden vaikutuksia.⁵¹ Neuvottelukunta myös organisoi saaristoon liittyviä kehittämishankkeita.

Neuvottelukunta on laatinut **Ihmisten saaristo - Saaristo- ja vesistöalueiden valtakunnallisen kehittämisohjelman vuosille 2020–2023**, johon on kirjattu tavoitteet ja toimenpiteet saaristoalueiden kehittämiselle. Ohjelmassa on tunnistettu vesiluonnonvarojen virkistyskäyttö ja merkitys ulkoilulle sekä

45 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä. Toimintasuunnitelma.

46 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/hama>. Viitattu 24.8.2022.

47 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä. Toimintasuunnitelma. Valtioneuvosto.

48 Harkinnanvaraiset maatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen neuvontaa sekä 4H-toimintaa koskevat valtionavustukset. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maatalouden-ja-muiden-maaseutuelinkeinojen-neuvonta-seka-4h-toiminta>. Viitattu 23.8.2022.

49 Organisaatio. 4H:n internetsivut, <https://4h.fi/4h-jarjesto/organisaatio/>. Viitattu 23.8.2022.

50 Kehityspäällikkö Sampo Juhajoki, Suomen 4H-liitto, sähköpostivastaus 26.8.2022.

51 Saaristopolitiikka-internetsivut, <https://www.saaristopolitiikka.fi/>. Viitattu 24.8.2022.

harrastusmahdollisuuksien merkitys lapsille ja nuorille.⁵² **Ohjelmassa ei ole tehty vielä varsinaisia liikuntaan ja liikkumiseen tai ulkoiluun liittyviä toimenpiteitä.** Teemoja kuitenkin sivutaan joissakin käynnissä olevissa hankkeissa, kuten arvioinnissa kyläkoululakkautusten vaikutuksista. Arvioinnissa kouluja tarkastellaan muun muassa harrastus- ja kokoontumispaikkoina.⁵³

3.2. Hevostalouden ja -urheilun sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen

Maa- ja metsätalousministeriön tehtäviin kuuluu **hevostalouden edistäminen**. Hevostalous on muuttunut merkittävästi Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana, kun hevosten käyttö on muuttunut työhevoskäytöstä urheilu- ja vapaa-ajankäytöksi.⁵⁴ Hevosurheilu, kuten raviurheilu ja ratsastus ovat suosittuja urheilulajeja ja harrastuksia Suomessa. Hevosala tarjoaa myös elinkeinomahdollisuuksia ja työpaikkoja niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Hevosta käytetään myös monipuolisesti ennaltaehkäisevässä ja kuntouttavassa toiminnassa, kuten ratsastusterapiassa, josta tuli vuonna 2019 oma terapialajinsa fysioterapeutin tai toimintaterapeutin toteuttamana. Tulevaisuudessa hevonen ja hevosala nähdään entistä vahvemmin hyvinvoinnin edistäjänä kuntoutus-, matkailu- ja virkistyspalveluissa.⁵⁵

Hevosalan ja -urheilun tilanne

Ratsastus on suosittu harrastus Suomessa, ja ratsastustoimintaa harjoitetaan koko maassa. Ratsastuksen harrastajia oli 160 000 vuonna 2020. Harrastajamäärä on tippunut hieman viimeisten vuosien aikana (170 000 harrastajaa vuonna 2015). Alakouluissa ratsastus on ensimmäisellä sijalla tyttöjen toiveharrastuksena, yläkouluissa viidentenä⁵⁶. Lapsista ja nuorista ratsastus on tytöillä kolmanneksi suosituin urheiluseurassa harrastettava laji⁵⁷.

Aikuisväestöstä ratsastus on naisilla 19. harrastetuin laji⁵⁸. Pojilla ja miehillä ratsastus ei ole suosittu harrastusmuoto, ja ratsastus onkin edelleen hyvin sukupuolittunut harrastus. Suomen Ratsastajainliiton juniorijäsenistä 97 % oli tyttöjä ja seniorijäsenistä 94 % naisia. Ratsastusseurojen määrä on pysynyt lähes samana (noin 500 seuraa) viimeiset vuodet.⁵⁹

Raviurheilu on seurattu urheilulaji Suomessa. Ravitapahtumat kokoavat paikan päälle vuosittain noin 640 000 seuraajaa.⁶⁰ Suomessa järjestetään keskimäärin noin 550 ravikilpailua. Suomessa kilpailaan totoraveissa 363 päivänä vuodessa, ainoastaan jouluaattona ja joulupäivänä ei kilpailla. Suomessa raveja järjestää 19 maakuntaravirataa, joista valtaosassa järjestetään kilpailuja ympäri vuoden. Maakuntaratojen lisäksi Suomessa on 22 kesärataa.⁶¹

Raviurheilun suosio on ollut kuitenkin laskussa viime vuosina eikä laji ole suosituimpien ja arvostetuimpien urheilulajien joukossa Suomessa⁶². Valmentajien, ohjastajien ja kilpailevien hevosten määrä on vähentynyt, uusia harrastajia ja ammattilaisia tulee liian vähän lajin pariin ja ravien kävijämäärät

52 Ihmisten saaristo - Saaristo- ja vesistöalueiden valtakunnallinen kehittämisohjelma vuosille 2020–2023. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2020:13. Maa- ja metsätalousministeriö 2020.

53 Johtava asiantuntija Elina Auri, maa- ja metsätalousministeriö, sähköpostivastaus 25.8.2022.

54 Hevostalouden edistäminen. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/hevostalouden-edistaminen>. Viitattu 14.6.2022.

55 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021.

56 Koululaiskysely 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020.

57 Kokko, S. & Martin, L. (toim.): Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Valtion liikuntaneuvosto 2019.

58 Mäkinen, J. (toim.). Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHUn julkaisusarja, nro 67. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU 2019.

59 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021.

60 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021.

61 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021 SEKÄ Vastuulista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa selvittävän työryhmän loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriö 29.6.2022.

62 Jääkiekko on yhä arvostetuin urheilulaji – jalkapallo kirinyt toiseksi. Taloustutkimuksen uutinen 22.4.2020, <https://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutisia/jaakiekkoon-ya-arvostetuin-urheilulaji-jalkapallo-kirinyt-toiseksi.html>. SEKÄ Sponsor Navigator 2022: Jääkiekko, yleisurheilu, hiihto ja jalkapallo suomalaisten suosikkilajit. Sponsor Insightin uutinen 24.3.2022, <https://www.sponsorinsight.fi/post/sponsor-navigator-2022-jaakiekkon-yleisurheilu-hiihto-ja-jalkapallo-suomalaisten-suosikkilajit>.

ovat laskeneet jo vuosia ennen koronaviruspandemiaa.⁶³ Tosin vuoden 2022 Forssan Kuninkuusravien suuri yleisömäärä (noin 46 000 katsojaa) osoittaa, että ainakin isot ravitapahtumat vetävät edelleen hyvin yleisöä.⁶⁴

Vuonna 2020 Suomessa oli noin 74 000 hevosta. Hevosten määrä on vähentynyt hieman viimeisen noin kymmenen vuoden aikana (75 000 hevosta vuonna 2013). Suomessa syntyneiden varsojen määrä on pysynyt samalla tasolla viime vuosina, reilussa 2 900 vuosittain syntyneessä varsassa. Myös hevostallien määrä on pysynyt Suomessa lähes samana viime vuosina eli noin 16 000 tallissa. Hevosala työllisti noin 14 000–15 000 ihmistä vuonna 2020. (Taulukko 1) Hevosalan välilliset vaikutukset ovat kuitenkin moninkertaiset muun muassa erilaisten palvelujentarjoajien sekä rehu-, rakentamis- ja varustekaupan kautta.⁶⁵ Koko hevostalouden liikevaihdon lasketaan olevan yli 800 miljoonaa euroa vuodessa.⁶⁶

Hevosia	74 000
Ratsastuksen harrastajia	160 000
Hevosala työllittää	14 000–15 000
Hevostalleja	16 000
Hevospelien myynti (milj. €)	234,1
Syntyneitä varsoja	2919

Taulukko 1. Suomen hevosalan avainluvut 2020.⁶⁷

Normiohjaus

Merkittäviä hevosalaan vaikuttavia lakeja ovat muun muassa **arpajaislaki (1047/2001)** ja **eläinsuojelulaki (247/1996)**. Arpajaislain mukaan Veikkaus Oy:n tuotosta käytetään 4 prosenttia hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen. Hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen tarkoitettua tuotosta osoitetaan vähintään 95 prosenttia raviurheilun ja hevoskasvatuksen keskusjärjestölle sekä tämän jäsenyhteisöille. Sekä arpajaislaki että eläinsuojelulaki ovat olleet tällä hallituskaudella uudistettavana (ks. eläinsuojelulain osalta kohta ”Eläinten hyvinvointi”).

Lisäksi hevosalalle tarkoitettun tuoton käyttöä ohjaa **valtionavustuslaki (688/2001)** sekä **valtionevoston asetus hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen käytettävästä osuudesta Veikkaus Oy:n tuotosta ja muista valtion talousarviossa tähän tarkoitukseen osoitettavista määrärahoista (14/2017)**.

Keskeisimpiä tällä hallituskaudella toteutettavia muutoksia hevosalan lainsäädäntöön on **rahoitusmallin uudistamiseen liittyvä arpajaislain muutos**, joka hyväksyttiin 3.3.2023, ja laki tulee voimaan 1.1.2024. Arpajaislain muutoksessa laista poistettiin rahapelituotolla rahoitettujen toimintojen taloudellinen ja määrärahatasoon liittyvä riippuvuus Veikkaus Oy:n tuotosta. Lisäksi muutoksella kumottiin valtionavustuksia koskevat säännökset, joista säädettäisiin jatkossa sektorikohtaisesti valmisteltavissa puitelaisissa.⁶⁸

63 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021 SEKÄ Ravien suosio laskussa Suomessa, mutta kansainvälinen hevosurheilu kukoistaa. Raviurheilu.net.-sivusto 8.2.2021, <https://raviurheilu.net/ravien-suosio-laskussa-suomessa-mutta-kansainvalinen-hevosurheilu-kukoistaa/>

64 Forssan Kuninkuusravit olivat vierailuin ravitapahtuma koko Euroopassa. Yle 3.8.2022. Yle Uutisten internetsivut, <https://yle.fi/uutiset/3-12561323>.

65 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021.

66 Vastuullista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa selvittävän työryhmän loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriö 29.6.2022.

67 Hevostalous lukuina 2020. Hippolis, Suomen Hippos ry, Suomen Ratsastajainliitto ry ja Luke Hevostalous 2021. Taulukon tietojen lähteenä: Mahdollisuuksien hevonen – hevosalan kehittämisohjelma, Suomen Ratsastajain liitto ry, Veikkaus Oy ja Suomen Hippos ry

68 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämisen myönnettävistä avustuksista. Maa- ja metsätalousministeriön hanke MMM018:00/2022. Maa- ja metsätalousministerin internetsivut, <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM018:00/2022>. Viitattu 22.8.2022.

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu uusi laki hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen myönnettävistä avustuksista. Laissa säädetään tarkoitukseen myönnettävän avustuksen rahoituksesta, avustuksensaaajatahoista sekä avustusten käyttötarkoituksista. Laki on vahvistettu 3.3.2023 ja tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.⁶⁹ Lisäksi parhaillaan on vireillä kaksi valtionavustuslain muutosta, jotka liittyvät valtionavustusten digitalisaatio-hankkeeseen ja koskevat kaikkia valtionavustuslain nojalla myönnettäviä avustuksia, myös hevosalan avustuksia.⁷⁰

Strategiat ja suunnitelmat sekä poikkihallinnolliset työryhmät

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 19.10.2021 työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää **vastuulista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa** (toimikausi 19.10.2021–30.6.2022). Työryhmän tehtävänä oli selvittää yhdeksää ministeriön asettamaa teemaa, kuten ravikilpailutoiminnan mitoitus, raviratojen toiminnan rationalisointia ja yhteistyötä, kilpailu- ja valmennustoiminnan vastuullisuutta sekä nuoriso- ja harrastustoiminnan valtakunnallista mallia. Työryhmän piti luoda tilannekuva sekä ehdotus toimenpiteistä hevosalan vastuullisuuden ja elinvoimaisuuden edistämiseksi. Työryhmä keskittyi raviurheiluun, jonka rahoitus on MMM:n toimialaa.⁷¹

Työryhmän keskeisiä havaintoja ja suosituksia olivat muun muassa:

- **Hevosen nostaminen edelle ravikeskustelussa.** Hevosen hyvinvoinnin tulee olla ravitalouden aito ykkösasia, myös alan yleisen hyväksyttävyyden kannalta.
- **Tukimallien uudistaminen.** Raviratojen nykyisellä tukimallilla on passivoitava ja vanhoja rakenteita ylläpitävä vaikutus. Tukirakenteen painopistettä siirtämällä ja ympäri vuoden ajavien ratojen määrää vähentämällä saadaan kokonaisuudesta enemmän irti.
- **Suomen Hippoksen rakenteellinen uudistaminen sekä sen strategia ja vastuullisuusohjelman parempi siirtäminen alan arkeen.** Esimerkiksi nuorten saaminen alalle ja päätöksentekijöiksi.
- **Ravit hevosten luo.** Kilpailupäivien jakamiselle ratojen kesken on luotava selkeät perusteet ja mittarit.
- **Vähemmän ravipäiviä, kohdentamalla enemmän euroja.** Kilpailevien hevosten määrä on laskenut ja myös ravipäiviä on syytä vähentää. Palkintoeuroja eri tavalla kohdentamalla saadaan enemmän parempien palkintojen ravipäiviä, jotka luovat ammattimaisen toiminnan edellytyksiä.
- **Erilaisia tapahtumia erilaisille raviurheilijoille.** Raviurheilussa pitää olla mahdollisuus tähdätä kansainväliselle huipulle, toimia arjessa ammattimaisesti ja myös harrastaa mielekkäästi.⁷²

Osana maa- ja metsätalousministeriön tulevaisuuskatsausta 2022 ei ole nostettu esiin hevosalaa ja sen kehittämistarpeita. MMM:n tulevaisuuskatsauksessa näkökulma on lähtökohtaisesti laajempi kuin vain tiettyä erityisalaa koskeva⁷³.

Hevosalan avustaminen

Maa- ja metsätalousministeriöstä on avustettu hevosalaa veikkausvoittovaroista Arpajaislain mukaisesti. EU-komissio tarkasti Suomen hevosalan valtiontukijärjestelmän ja hyväksyi hevosalan rahoituksen perusteet EU:n sääntöjen mukaisiksi vuonna 2021. Sen sijaan kansallinen kysymys on se, että tuleeko hevosalan rahoitus veikkausvoittovaroista kokonaan tai osittain tai esimerkiksi budjetista.⁷⁴

69 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämisen myönnettävistä avustuksista. Maa- ja metsätalousministeriön hanke MMM018:00/2022. Maa- ja metsätalousministerin internetsivut, <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM018:00/2022>. Viitattu 22.8.2022.

70 Neuvotteleva virkamies Tauno Junttila, maa- ja metsätalousministeriö, sähköpostivastaus 10.8.2022.

71 Vastuullista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa selvittävän työryhmän loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriö 29.6.2022.

72 Vastuullista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa selvittävän työryhmän loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriö 29.6.2022.

73 Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus 2022. Valtioneuvoston julkaisu 58:2022.

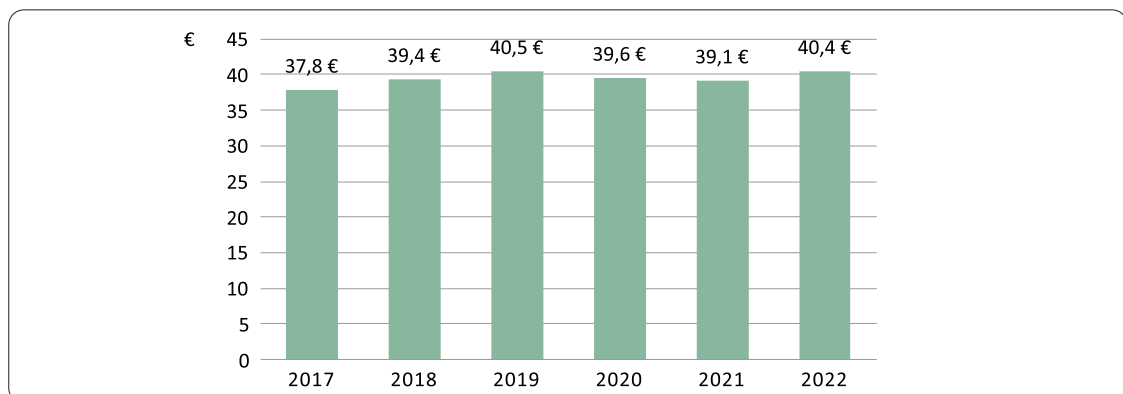
74 Euroopan komissio: Suomen hevosalan valtiontukijärjestelmä on EU:n sääntöjen mukainen. Hevosurheilu.fi-sivuston uutinen 19.10.2021.

Valtiontalouden tarkastusviraston vuotta 2022 koskeneen tarkastuksen mukaan tuotot osoitettiin arpajaislain mukaiseen käyttötarkoitukseen.⁷⁵

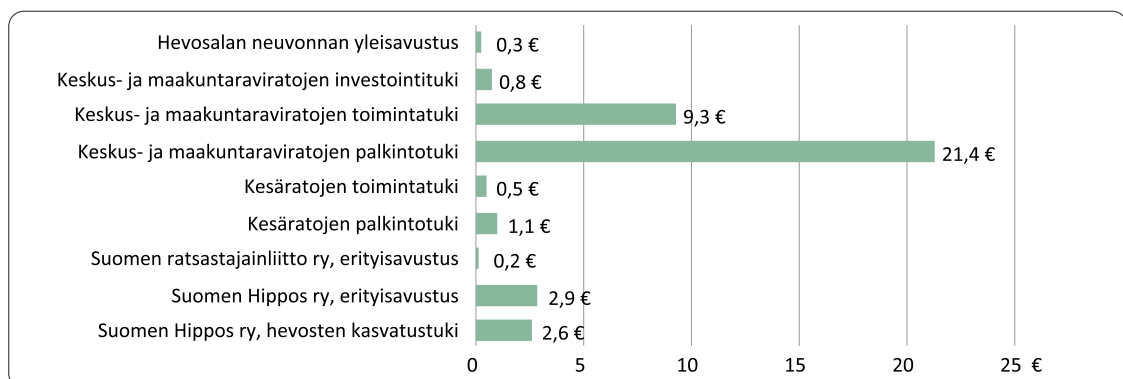
Raviurheilun ja hevoskasvatuksen keskusjärjestö Suomen Hippos ry tekee maa- ja metsätalousministeriölle arpajaislain mukaisesti esityksen avustusten vuosittaisesta jakosuunnitelmasta. Tarkoituksena on hyödyntää arpajaislain mukaisesti hevosalan valtakunnallisen keskusjärjestön asiantuntemusta ja näkemystä tukitarpeiden tunnistamisessa. Esitys palvelee osaltaan ministeriössä tehtävää tuotonjaon suunnittelua. **Esitys ei sido ministeriötä vaan avustusten myöntämisestä päättää maa- ja metsätalousministeriö.** Avustuspäätökset tehdään valtionavustuslain mukaisesti kunkin yksittäisen tuen hakijan erikseen toimittamasta hakemuksesta valtionavustuslain mukaisesti.⁷⁶

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) näkemysten mukaan Hippos ry:n rooli avustusprosessissa korostuu ja ministeriön asettamien myöntökriteerien merkitys näyttää jäävän vähäiseksi. VTV:n mukaan myöntökriteerien merkitystä vähentää myös se, että avustusjärjestelmässä myönnetään vuosittain avustuksia identtiselle saajajoukolle suhteellisen vakiintuneen avustustason mukaisesti.⁷⁷

MMM:n hevosaloudelle myöntämän tuen kokonaismäärä on ollut noin 40 miljoonaa euroa vuodessa (kuvio 5). Avustusten pääasiallisia käyttökohteita ovat olleet viime vuosina keskus- ja maakuntaraviratojen palkinto-, toiminta- ja investointituet, kesäratojen toiminta- ja palkintotuet, hevosten kasvatusuudet, hevosalan neuvonnan tukeminen sekä keskusjärjestöjen toiminnan tukeminen. Vuonna 2021 valtaosa avustuksista meni keskus- ja maakuntaraviratojen palkintotukiin (55 %) sekä toimintatukiin (24 %) (kuvio 6). **Hevosalouden tuet kohdistuvat valtaosaltaan raviurheiluun.**

Kuvio 5. Maa- ja metsätalousministeriön hevosaloudelle myöntämät avustukset vuosina 2017–2022 (milj. euroa).

Kuvio 6. Maa- ja metsätalousministeriön hevosaloudelle myöntämät avustukset avustuskohteittain vuonna 2021 (milj. euroa).

75 Rahapelitoiminnan tuotoista myönnetty avustukset. Hallinnonin asianmukaisuus ja tuloksellisuuden edellytykset. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 9/2022.

76 Neuvotteleva virkamies Tauno Junttila, maa- ja metsätalousministeriö, sähköpostivastaus 10.8.2022.

77 Rahapelitoiminnan tuotoista myönnetty avustukset. Hallinnonin asianmukaisuus ja tuloksellisuuden edellytykset. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 9/2022.

Luonnonvarakeskuksen hevostalouden valtiontuen vaikuttavuusarvioinnin (2021) mukaan avustusten voidaan todeta saavuttaneen niille asetetut tavoitteet. Arvioinnin mukaan myönnetty avustukset ovat ohjautuneet kohteisiin, jotka edistävät hevostalouden ja raviurheilun toimintaedellytyksiä, kehittymistä ja menestymistä.⁷⁸

**Ravikilpailuissa maksettavat palkinnot ovat tärkeä tulonlähde hevosenomistajille ja hevoskasvat-
tajille.** Riittävä palkintotaso kannustaa hevosenomistajia pitkäjänteiseen kasvatukseen, valmennukseen ja kilpailutoimintaan sekä luo edellytyksiä tarvittaviin investointeihin ja kannattavaan elinkeinotoimintaan. Keskus- ja maakuntaraviradat sekä kesäradat tarjoavat ravikilpailutoiminnan infrastruktuurin, jonka avulla tarjotaan kilpailu- ja harrastusmahdollisuuksia raviurheilun harrastajille ja ammattilaisille kattavasti koko Suomessa. Keskus- ja maakuntaraviratojen taloudellista asemaa koskevan selvityksen (2023) mukaan myönnetty avustukset ovat olleet merkittävässä roolissa yhteisöjen kokonaistuloksen kannalta.⁷⁹

Suomen Hippos ry:lle tarkoitettu erityisavustus ohjautuu erityisesti alan kehittämistoimintaan.

Suomen Ratsastajainliiton yleisavustus järjestön toimintaan myönnetään opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Maa- ja metsätalousministeriön erityisavustus Ratsastajainliitolle kohdistuu lähinnä kilpailukaluston hankintaan ja kunnossapitoon, tulospalvelujärjestelmän kehittämiseen sekä hevosten dopingvalvontaan.

Eläinten hyvinvoinnin edistäminen

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylipäätänsä viranomaisena eläinten hyvinvointia koskevien säädösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Keskushallinnon viranomaisena **Ruokavirasto** ja kun-
kin aluehallintoviraston alueella **Aluehallintovirasto** ohjaavat ja valvovat säädösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Paikallisina viranomaisina toimivat kunnaneläinlääkärit, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavat viranhaltijat ja poliisi.⁸⁰ **Viime vuosina eläinten hyvinvointi osana urheilua on noussut julkiseen keskusteluun**⁸¹.

Eläinten hyvinvointia tuetaan **eläinsuojelulaille**, jonka tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta sekä edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Lisäksi eläinten pidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Eläinsuojelulaille säädellään myös liikunnallisissa harrastuksissa (esimerkiksi agility, ratsastus ja raviurheilu) käytettävien eläinten hyvinvoinnista.⁸²

Tällä hallituskaudella on toteutettu eläinsuojelulain kokonaisuudistus. Eduskunta hyväksyi uuden, eläinten hyvinvointilain 2.3.2023. Nykyisen eläinsuojelulain ja -asetuksen korvaava uusi laki tulee voimaan 1.1.2024.⁸³ Kokonaisuudistuksessa lainsäädäntöön ei tullut erityisiä muutoksia ns. liikunnallisten harrastusten näkökulmasta.

Maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimii **seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta**, joka toimii ministeriön apuna seura- ja harrastuseläinten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä

78 Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös 2022. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2023:6. Maa- ja metsätalousministeriö 2023.

79 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämisen myönnettävistä avustuksista. Maa- ja metsätalousministeriön hanke MMM018:00/2022. Maa- ja metsätalousministerin internetsivut, <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM018:00/2022>. Viitattu 22.8.2022. SEKÄ Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös 2022. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2023:6. Maa- ja metsätalousministeriö 2023.

80 Eläinten hyvinvointi. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/elaimet-kasvit/elainten-hyvinvointi>. Viitattu 9.8.2022.

81 Ks. esimerkiksi: Suomen lajiliitto moittii viisiottelun tuomaritoimintaa hevosen piiskaustapauksessa Tokion olympialaisissa. STT Urheilu 8.8.2021, <https://yle.fi/urheilu/3-12051557>.

82 Eläinsuojelulaista tulee eläinten hyvinvointilaki. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/elainsuojelulaki>. Viitattu 9.8.2022.

83 Eduskunta hyväksyi pitkään valmistellun eläinten hyvinvointilain. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/-/eduskunta-hyvakysi-pitkaan-valmistellun-elainten-hyvinvointilain>.

ja linjauksissa. Neuvottelukunta seuraa ja arvioi seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin kehittymistä yhteiskunnassa, tekee ministeriölle ehdotuksia hyvinvoinnin kehittämiseksi ja antaa lausuntoja seura- ja harrastuseläinten hyvinvointia koskevista hankkeista ja ehdotuksista.⁸⁴ Neuvottelukunnalle kuuluu myös liikunnallisissa harrastuksissa (esimerkiksi agility, ratsastus ja raviurheilu) käytettävien eläinten hyvinvointi.

3.3. Luonnon virkistyskäytön, luontomatkailun ja toiminnallisten luontoharrastusten edistäminen sekä seuranta- ja tutkimustoiminta

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hallinnonalan yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia.⁸⁵ Luonnossa liikkumisen vapaa-ajantoiminnot - luonnon virkistyskäyttö ja toiminnalliset luontoharrastukset - ovat osa uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä. Huolehtimalla elinympäristöistä ja luonnon monimuotoisuudesta sekä pitämällä metsät ja vesivarat tuottavina ja kala- ja riistakannat elinvoimaisina, MMM luo edellytyksiä retkeilylle maastossa ja vesillä, metsästykselle, kalastukselle, marjastukselle ja sienestykselle, mikä lisää samalla mahdollisuuksia ihmisten liikkumiselle ja liikunnalle. MMM rahoittaa talouskäytössä olevien valtionmetsien virkistyskäyttöä tukevia rakenteita, ohjaa omalla toimialueellaan Metsähallituksen luonto- ja eräpalveluja, hallinnoi valtion retkeilyalueita sekä hoitaa myös riista- ja kalakantoja.⁸⁶

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kuuluva **Metsähallitus** on liikelaitos, joka tuottaa luonnonvara-alan palveluja. Metsähallituksella on laissa säädetty julkisia hallintotehtäviä hoitava yksikkö, joka jakautuu Luontopalveluihin ja Eräpalveluihin. **Eräpalvelut** vastaavat metsästykseseen, kalastukseen ja erävalvontaan liittyvistä tehtävistä. Eräpalvelut muun muassa myy kalastus- ja metsästyslupia sekä kerää valtion kalastonhoitomaksun maa- ja metsätalousministeriölle.

Luontopalvelujen vastuulla ovat muut Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Luontopalvelut vastaa Suomen luonnonsuojelualueverkoston hoidosta ja käytöstä, uhanalaisten lajien, luontotyyppien ja arvokkaiden kulttuuriperintökohteiden suojelusta sekä luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalveluiden tuottamisesta myös suojelualueiden ulkopuolisilla valtion mailla ja vesillä.⁸⁷

Metsähallitus sopii julkisista hallintotehtävistä sekä niiden tavoitteista ja rahoittamisesta vuosittain ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Metsähallitukselle asetetut toiminnan vaikuttavuustavoitteet ovat maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta:

- metsästyks ja kalastus on kestävä, eettistä ja vastuullista
- monipuoliset ja asiakaslähtöiset eräpalvelut lisäävät hyvinvointia ja luovat edellytyksiä erätalouden yritystoiminnalle
- luonnossa virkistäytyminen lisää hyvinvointia ja luonnon arvostusta, jota tuetaan aktiivisella viestinnällä.⁸⁸

Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville on asetettu maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta seuraavat tulostavoitteet, joilla on kiinnekohta luonnon virkistyskäyttöön ja toiminnallisiin luontoharrastuksiin:

84 Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/seura-ja-harrastuselainten-hyvinvoinnin-neuvottelukunta>. Viitattu 9.8.2022.

85 Maa- ja metsätalousministeriön strategia 2030.

86 Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 - Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisu 2022:13. Valtioneuvoston kanslia 2022.

87 Luontopalvelut – elinvoimaa luonnolle ja ihmisille. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/metsahallitus/nain-toimimme/vastuualueet/luontopalvelut/>. Viitattu 30.8.2022. SEKÄ Eräpalvelut. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/metsahallitus/nain-toimimme/vastuualueet/erapalvelut/>. Viitattu 30.8.2022.

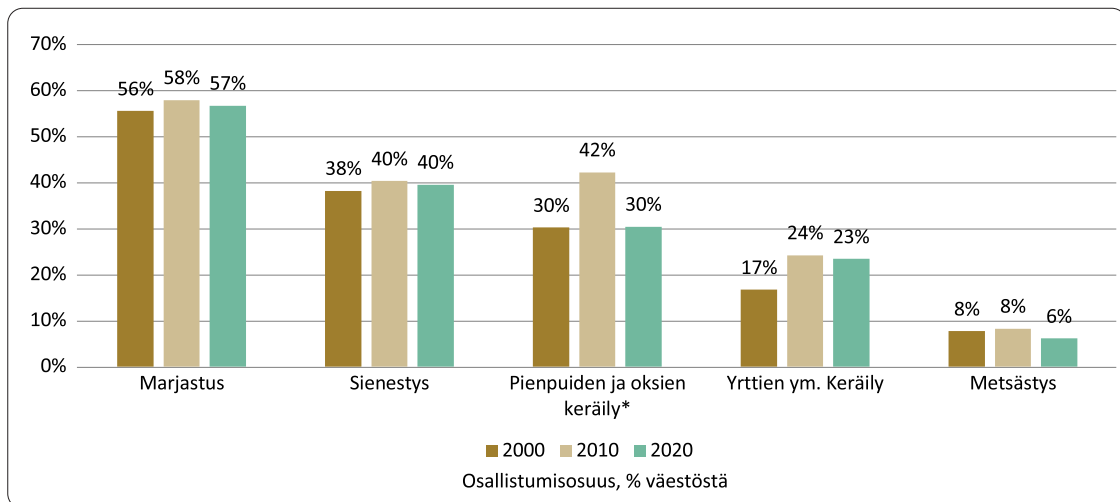
88 Valtion talousarvio 2022.

- tarjoaa metsästys- ja kalastusmahdollisuuksia kansalaisille tasapuolisesti ja kehittää erämatkailua valtion alueella,
- ylläpitää ja kehittää laadukkaita ja vastuullisesti tuotettuja luonnon virkistys- ja matkailukäytön palveluita huolehtimalla samalla luonnonsuojelualueiden ekologisesta, sosiokulttuurisesta ja taloudellisesta kestävydestä,
- vähentää retkeily- ja opastuspalvelujen korjausvelkaa,
- ohjaa luonnon kestäväan käyttöön edistäen kansalaisten ympäristötietoisuutta ja luonnon virkistyskäytön hyvinvointivaikutuksia.⁸⁹

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kuuluu myös **Suomen riistakeskus**, jota MMM ohjaa ja valvoo. Riistakeskus on riistatalouden valtakunnallinen kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatio, joka edistää kestävää riistataloutta, tukee ja ohjaa paikallisten riistanhoitoyhdistysten toimintaa sekä hoitaa sille säädetty julkiset hallintotehtävät. MMM myös nimittää **valtakunnallisen riistaneuvoston**, joka toimii valtakunnallista riistapolitiikkaa tukevana strategisena toimielimenä.⁹⁰

Luonnon virkistyskäytön ja toiminnallisten luontoharrastusten tilanne

Perinteisten, metsiin liittyvien harrastusten suosio on säilynyt samalla tasolla viimeisen 20 vuoden aikana. Väestöstä noin 57 % marjastaa, noin 40 % sienestää ja noin 6 % väestöstä metsästää vuoden aikana. (Kuvio 7). Marjastamassa käydään keskimäärin 8,3 kertaa, sienestämässä 7,2 kertaa ja metsästämissä 15,8 kertaa vuoden aikana. Muiden harrastusten kohdalla ei ole tapahtunut merkittävää muutosta keskimääräisissä käyntikerroissa, mutta metsästyksen käyntikerrat ovat tippuneet merkittävästi 2000-luvun alun noin 23 vuosittaisesta käyntikerrasta. Kalastukseen osallistuvien osuus on vähentynyt merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana: Vuonna 2020 noin kolmannes väestöstä oli kalastanut vuoden aikana, kun vuonna 2000 noin 46 prosenttia. Myös kalastuskertojen määrä näyttää vähentyneen viimeisen 20 vuoden aikana.⁹¹

Kuvio 7. Metsien virkistyskäyttö: Luonnonmarjojen keräilyyn, sienestykseen, *polttopuun hankintaan, risujen, oksien ja puiden keräilyyn (kotitarpeisiin), yrttien, kukkien, luonnontuotteiden ym. keräilyyn ja metsästyksen osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.⁹²

89 Valtion talousarvio 2022.

90 Riistahallinto. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/riista/riistahallinto>. Viitattu 27.9.2022.

91 Neuvonen, Marjo (ym.): Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus 2022.

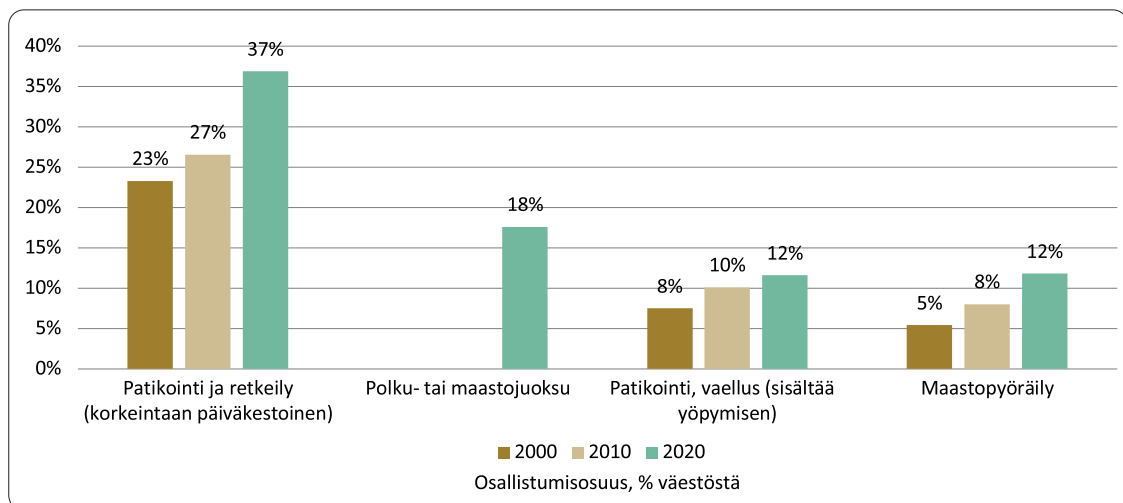
92 Neuvonen, Marjo (ym.): Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus 2022.

Suomen riistakeskus ylläpitää metsästäjistä rekisteriä, jossa on noin 370 000 metsästäjän tiedot.⁹³

Vuonna 2021 riistanhoitomaksun maksoi noin 307 000 metsästäjää, joista noin 197 000 kävi metsällä. Metsällä käyneiden määrä on vähentynyt 2010-luvulla, mutta viimeiset seitsemän vuotta määrä on pysynyt suunnilleen samana.⁹⁴ Toisaalta Metsähallituksen myymien metsästys- ja kalastuslupien sekä kalastonhoitomaksujen määrä on noussut 2010-luvulta. Metsästyslupia myytiin vuonna 2015 noin 56 000 kappaletta ja kalastuslupia noin 69 000 kappaletta⁹⁵. Vuonna 2019 myytyjen metsästyslupien määrä oli noussut noin 71 000 kappaleeseen ja kalastuslupien määrä noin 94 000 kappaleeseen⁹⁶. Vuonna 2022 metsästyslupia myytiin noin 86 000 kappaletta ja kalastuslupia edelleen noin 94 000 kappaletta⁹⁷. Kalastonhoitomaksuja⁹⁸ myytiin vuonna 2019 noin 180 000 kappaletta, ja vuonna 2022 noin 267 000 kappaletta⁹⁹.

Metsästys näyttäyty edelleen hyvin miesvaltaiselta harrastukselta. Vuonna 2021 riistanhoitomaksun maksaneista reilut 90 % oli miehiä. Tosin naisten osuus ja määrä on kasvanut viimeisten parinvuosikymmenen aikana: Vuonna 2002 miesten osuus oli noin 96 % ja vuonna 2011 noin 94 %.¹⁰⁰ Metsästäjäkunnan ikääntyminen on ollut pitkän yksi harrastuksen haasteista. Nykyisin metsästäjien keski-ikä on noin 50 vuotta. Riistanhoitomaksun maksaneiden joukossa on keskimäärin 8 600 alle 18-vuotiasta.¹⁰¹

Yksi merkittävimpiä muutoksia luonnon virkistyskäytön osalta on ollut viimeisen 20 vuoden aikana korkeintaan päiväkestoisen retkeilyn suosion kasvaminen. Vuonna 2020 noin 37 % väestöstä päiväretkeili vuoden aikana, kun vuonna 2000 vastaava luku oli noin 23 %. (Kuvio 8) Patikointi- ja retkeilykertojen määrä on kuitenkin vähentynyt: Vuonna 2020 patikointi- ja retkeilykertoja kertyi keskimäärin 16,5 kertaa, kun vuonna 2000 kertojen määrä oli 25,6.¹⁰²

Kuvio 8. Patikointiin ja retkeilyyn (päiväkestoinen), juoksulenkkeilyyn, polku- tai maastojuoksuun, yöpymisen sisältävään patikointiin tai vaellukseen sekä maastopyöräilyyn osallistuminen vuosina 2000, 2010 ja 2020.¹⁰³

93 Metsästäjärekisteri. Suomen Riistakeskuksen internetsivut, <https://riista.fi/metsastys/palvelut-metsastajalle/metsastajarekisteri/>. Viitattu 13.4.2023.

94 Metsästys 2021. Luonnonvarakeskus LUKE:n tilastot, <https://www.luke.fi/fi/tilastot/metsastys/metsastys-2021>. Julkaistu 29.7.2022.

95 Metsähallituksen vuosi ja vastuullisuus 2015. Metsähallitus 2016.

96 Metsähallituksen vuosikertomus 2019. Metsähallitus 2020.

97 Kohti hiilineutraalia, ekologisesti kestävä ja yhdenvertaista yhteiskuntaa. Metsähallituksen vuosi- ja vastuullisuusraportti 2022. Metsähallitus 2023.

98 Kalastonhoitomaksu tulee maksaa, jos on iältään 18–64-vuotias ja kalastaa vieheellä tai pyydyksillä tai ravustaa.

99 Metsähallituksen vuosikertomus 2019. Metsähallitus 2020. JA Kohti hiilineutraalia, ekologisesti kestävä ja yhdenvertaista yhteiskuntaa. Metsähallituksen vuosi- ja vastuullisuusraportti 2022. Metsähallitus 2023.

100 Metsästys 2021. Luonnonvarakeskus LUKE:n tilastot, <https://www.luke.fi/fi/tilastot/metsastys/metsastys-2021>. Julkaistu 29.7.2022.

101 HE 28/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

102 Neuvonen, Marjo (ym.): Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus 2022.

103 Neuvonen, Marjo (ym.): Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus 2022.

Normiohjaus

Luonnossa liikkuminen, luonnon virkistyskäyttö, luontomatkailu sekä toiminnalliset luontoharrastukset perustuvat Suomessa jokamiehenoikeuksiin. Jokamiehenoikeuksilla (tai jokaisenoikeuksilla) tarkoitetaan mahdollisuutta liikkua (esim. jalan, hiihtäen, pyöräillen tai ratsain) ja toimia alueella, jota maanomistaja ei ole ottanut jokamiehenoikeuksia syrjäyttävään erityiseen käyttöön (esimerkiksi viljelyyn tai asumuksen pihapiiriksi). Vain pieni osa Suomen pinta-alasta on otettu jokamiehenoikeudet syrjäyttävään erityiseen käyttöön. Viehekalastusta lukuun ottamatta jokamiehenoikeudet ovat maksuttomia. Kuitenkaan esimerkiksi luonnonsuojelualueilla, kuten kansallispuistoissa, jokamiehenoikeudet eivät ole sellaisenaan voimassa.¹⁰⁴

Jokamiehenoikeudet perustuvat useaan eri lakiin. Perusteet jokamiehenoikeuksille tulevat perustuslaista ja sen liikkumisenvapauden oikeudesta, yhdenvertaisuusperiaatteesta ja laillisuusperiaatteesta. Jokamiehenoikeudet toimivat Suomessa pääsääntöisesti hyvin eikä niihin liity merkittäviä ongelmia viranomaisten, maaomistajien tai oikeuksien käyttäjien näkökulmasta.¹⁰⁵

Jokamiehenoikeuksien rajoittamiseksi on esiintynyt kuitenkin jonkin verran painetta viime vuosina. Esimerkiksi luonnoksessa hallituksen esitykseksi yksityistelaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (liikenne- ja viestintäministeriö) oltiin esittämässä rajoituksia jokamiehenoikeuksiin (pyöräilyyn yksityisteillä), mutta esitystä muutettiin.¹⁰⁶ Myös luonnoksessa hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta (VN/12316/2019) esitettiin rajoituksia jokamiehenoikeudella tapahtuvaan virkistyskäyttöön.¹⁰⁷ Lisäksi jokamiehenoikeuksien rajoittamiseen on tullut painetta luonnonsuojelun ja suojelualueiden osalta (esimerkiksi liikkuminen ja luonnonvirkistyskäyttö suojelualueilla).¹⁰⁸

Lisäksi erilaisen retkeilyn suosion kasvun myötä yhä useampi uusi harrastaja on löytänyt retkeilyyn, mikä lisää tarvetta panostaa jokamiehenoikeuksien (ja -velvollisuuksien) tunnettuuteen. Jokamiehenoikeuksiin liittyvästä tiedottamisesta ja neuvonnasta vastaa ympäristöministeriö.

Luonnon virkistyskäyttöön ja toiminnallisiin luontoharrastuksiin vaikuttaa myös moni yksittäinen laki. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla luonnon virkistyskäytön ja toiminnallisten luontoharrastusten kannalta keskeistä normiohjausta ovat muun muassa Laki Metsähallituksesta, Metsästyslaki, Kalastuslaki ja Metsälaki. Lisäksi merkitystä on myös ympäristöministeriön hallinnonalalle kuuluvilla ulkoilulailla ja luonnonsuojelulailla.

Ulkoilulaissa (606/1973) säädetään ulkoilureittien, valtion retkeilyalueiden ja leirintäalueiden perustamisen menettelyistä. Lain mukaan valtion maille, joilla on ulkoilun kannalta huomattava merkitys, voidaan perustaa retkeilyalue. Retkeilyalueilla on järjestettävä metsätalouden harjoittaminen, metsästys ja kalastus sekä muu maa- ja vesialueen käyttö ulkoilutoiminnan tarpeet huomioiden. Retkeilyalueen perustamisesta ja käytön perusteista päättää valtioneuvosto.

Ulkoilulaki on vanha, suppea ja yleisluonteinen. Laki ei sisällä ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämistä koskevia säännöksiä eikä sen soveltamisalaan kuulu rahoitus tai viranomaisten ulkoiluun ja luonnon virkistyskäyttöön liittyvät tehtävät. Virkistysalueistakin ulkoilulain soveltamisalaan kuuluvat vain valtion retkeilyalueet. **Useissa yhteyksissä onkin todettu, että ulkoilulaki kaippaa uudistamista.**¹⁰⁹

104 Pekka Tuunanen, Markus Tarasti ja Anne Rautiainen (toim.): Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. SUOMEN YMPÄRISTÖ 30 | 2012. Ympäristöministeriö 2012.

105 Pekka Tuunanen, Markus Tarasti ja Anne Rautiainen (toim.): Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. SUOMEN YMPÄRISTÖ 30 | 2012. Ympäristöministeriö 2012.

106 Ulkoilufoorumin järjestöjen ja Suomen Olympiakomitean lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi yksityistelaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 21.3.2017. <https://www.suomenlatu.fi/media/he-yksityistielain-kokonaisuudistus.pdf>.

107 Suomen Latu ry:n lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta (VN/12316/2019) 12.4.2022. <https://www.suomenlatu.fi/uutiset/kaikki-uutiset/lausunnot/2022/04/kaivoslain-muuttaminen.html>.

108 Suomen Latu ry:n lausunto: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi luonnonsuojelulaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (VN/12128/2019) 6.9.2021. https://www.suomenlatu.fi/media/20211001_lausuntopyynto-luonnoksesta-hallituksen-esitykseksi-luonnonsuojelulaiksi-ja-eraiden-siihen-liittyvien-lakien-muuttamisesta.pdf.

109 Jouko Kokkonen (toim.): Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikuntatieteellisen Seura tutkimuksia ja selvityksiä nro 15. Liikuntatieteellinen Seura ry 2019.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) tavoitteena on (1) luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, (2) luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, (3) luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen, (4) luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä (5) luonnontutkimuksen edistäminen. Luonnonsuojelulaki sallii kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa alueen perustustarkoitusta vaarantamattoman opastustoiminnan, retkeilyn ja alueeseen tutustumisen sekä näitä palvelevan rakentamisen. Myös marjojen ja sienten keruu sekä onginta ja pilkkiminen ovat yleensä sallittuja. Luonnonsuojelulaki antaa kuitenkin myös mahdollisuuden rajoittaa liikkumista suojelualueilla alueen suojelutavoitteen saavuttamiseksi.

Tällä hallituskaudella on toteutettu luonnonsuojelulain uudistaminen, jotta lain avulla voidaan turvata entistä paremmin Suomen luontoa ja sen monimuotoisuutta sekä pysäyttää Suomen luonnon köyhtyminen. Uusi luonnonsuojelulaki tulee voimaan kesällä 2023. Uudistuksen yhteydessä ei ole tulossa merkittäviä muutoksia luonnon virkistyskäytön, toiminnallisten luontoharrastusten sekä luonnossa liikkumisen kannalta.

Laissa Metsähallituksesta (234/2016) säädetään muun muassa Metsähallituksen julkisista hallinto-tehtävistä, kuten luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottamisesta sekä metsästys- ja kalastuslupien myöntämisestä. Lain mukaan maa- ja metsätalousministeriö tulohajaa Metsähallitusta ja ympäristöministeriö tulohajaa Metsähallitusta julkisten hallintotehtävien osalta toimialallaan.

Metsästyslaissa (615/1993) säädetään muun muassa metsästysoikeudesta ja metsästysluvista sekä metsästyksen harjoittamisesta. **Kalastuslaissa (379/2015)** säännellään muun muassa kalastusoikeudesta ja -menetelmistä sekä kalakantojen hoidosta, jossa tulee pyrkiä kalavarojen ekologiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävään käyttöön.

Metsälain (1093/1996) tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Metsälakia ei kuitenkaan sovelleta esimerkiksi luonnonsuojelulain (9/2023) muodostetuilla luonnonsuojelualueilla, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla.

Luonnon virkistyskäytön ja liikkumisen edellytysten kannalta edellä mainittuihin lakeihin ei ole tehty tällä hallituskaudella merkittäviä muutoksia.

Strategiat, suunnitelmat ja muu informaatio-ohjaus

Luonnon virkistyskäyttöä ohjaa ensimmäistä kertaa laadittu **Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030** vuodelta 2022. Strategian valmistelusta on vastannut Ympäristöministeriö, mutta MMM on ollut mukana strategian valmistelemissä.

Strategisiksi tavoitteiksi virkistyskäyttöstrategiassa on määritelty muun muassa lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä ja luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus. Strategiassa on mukana luonnon virkistyskäytön lisäksi toiminnalliset luontoharrastukset, kuten marjastaminen, sienestäminen, kalastus ja metsästys. **Maa- ja metsätalousministeriön vastuulle kuuluu omalta osaltaan strategian toimintalinjauksista muun muassa virkistyskäyttöön varattujen alueiden verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen valtionmailla (valtion retkeilyalueet), uusien valtion retkeilyalueiden perustamismahdollisuuksien selvittäminen sekä luonnon virkistyskäytön tutkimuksen vahvistaminen.**¹¹⁰ Strategiasta tarkemmin valtion liikunta-neuvoston toteuttamassa ympäristöministeriön arvioinnissa.

¹¹⁰ Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 - Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:13. Valtioneuvoston kanslia 2022.

Maa- ja metsätalousministeriössä valmisteltiin tällä hallituskaudella uusi **Kansallinen metsästrategia 2035**, jonka kansallinen metsäneuvosto hyväksyi 14.12.2022. Strategian päämääränä on, että metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä ja visiossa korostetaan metsien väestölle tuottamaa hyvinvointia. Strategiassa on tunnistettu luonnon virkistyskäyttö ja luonto keskeisenä liikuntaympäristönä Suomessa.¹¹¹

Kansallista metsästrategiaa (KMS2035) toteutetaan vuosina 2023–2035 erilaisten hankkeiden avulla, joissa osassa nousee esille luonnon virkistyskäyttö. Esimerkiksi osana **Metsäalan uudistuminen ja kilpailukyky -kärkihanketta** nostetaan esille toimenpiteenä kehittää metsien virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä. Tavoitteena on muun muassa parantaa virkistyskäytön ja luontomatkailun toimintaympäristön vetovoimaisuutta alueilla, joilla on kysyntää ja liiketoimintapotentiaalia sekä kehittää retkeilyalueiden verkostoa ja palveluja.¹¹²

Aiemmassa, **Kansallisessa metsästrategiassa 2025** ja sitä edistävissä hankkeissa nousi myös esille luonnon virkistyskäyttö. Esimerkiksi hankekokonaisuudessa **Luontomatkailu, luonnontuoteala ja luontoon perustuvat muut palvelut** parannettiin muun muassa luontomatkailun ja metsien terveys- ja hyvinvointipalveluiden toimintaedellytyksiä sekä yhteistyötä metsäsektorin kanssa. Sen osahankkeena oli Kansanterveyttä metsästä -hanke, jonka tavoitteena oli tarjota kansalaisille mahdollisuuksia hyödyntää riittävästi kehon ja mielen terveyttä edistäviä metsäympäristöjä sekä lisätä toimijoiden tietoutta metsien hoidossa kansalaisten terveyden ylläpitämiseksi. Toinen liikkumiseen ja liikuntaan liittyvä osahanke oli **Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi eli LVVI-seuranta**, jossa selvitettiin luonnon virkistyskäytössä tapahtuvia muutoksia sekä tuotetaan perustietoa luonnon virkistyskäytön ja kotimaisen luontomatkailun kysynnästä¹¹³ (tarkemmin myöhemmin kohdassa ”Tutkimus- ja kehittämistoiminta”).

Riistakonserniin kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön luonnonvaraosasto, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, Luonnonvarakeskus, Metsähallitus (eräpalvelut) ja Ruokavirasto. **Riistakonsernin strategia 2023–2030** ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö tehostaa riistapolitiikan johtamista sekä riistakonsernin toimijoiden toiminnan suunnittelua. Strategia myös tukee virastojen ja laitosten tulosoajusta. Strategiassa toiminta-ajatuksena on, että riistakonserni vastaa riistakantojen elinvoimaisuudesta, turvaa riistavaran monipuolisen ja kestävästi käytön sekä sovittaa yhteen riistatalouteen liittyviä erilaisia odotuksia. Visiona vuosille 2023–2030 on hyvinvointia luonnosta – ja luonnolle. Strategiassa ei nouse esille liikkumisen kysymyksiä.¹¹⁴

Vapaa-ajankalastusta edistetään **Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian** mukaisesti. Yksi strategian tavoitteista on, että kalastusmahdollisuudet ovat paremmat ja vapaa-ajankalastus tuottaa virkistystä, iloa ja elämyksiä yhä useammalle ihmiselle. Tavoitteeseen pääsemiseksi kalastusharrastusta edistetään tekemällä siitä houkuttelevampaa ja saavutettavampaa kaikenlaisille ihmisryhmille esimerkiksi tutustuttamalla ihmisiä harrastukseen. Yhtenä tahona tässä työssä nostetaan esille liikunta- ja nuorisojärjestöt, joiden toimintaan kalastusta halutaan ottaa mukaan.¹¹⁵

Osana **maa- ja metsätalousministeriön tulevaisuuskausausta 2022** on nostettu esiin toiminnalliset luontoharrastukset. MMM:n tulevaisuuskausausten mukaan metsien monikäytössä korostuu puuntuotannon lisäksi retkeily, marjastus, sienestys, metsästys, kalastus ja muu luonnon parissa tapahtuva harrastustoiminta. Katsauksen mukaan ne muodostavat toimivan luontosuhteen, joka tukee hyvinvointia ja niihin liittyvää yritystoimintaa. Lisäksi osana elinvoimaisen maaseudun kehittämistä nostetaan esiin

111 Kansallinen metsästrategia 2035. Maa- ja metsätalousministeriö 2022.

112 Kansallinen metsästrategia 2035. Maa- ja metsätalousministeriö 2022.

113 Strategiset hankkeet. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/metsat/strategiat-ja-ohjelmat/kansallinen-metsastrategia/strategiset-hankkeet>. Viitattu 31.8.2022 SEKÄ Hankekuvaukset. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/metsat/strategiat-ja-ohjelmat/kansallinen-metsastrategia/hankekuvaukset>. Viitattu 31.8.2022.

114 Riistakonsernin strategia vuoteen 2030 on julkaistu – keskiössä riistapolitiikan kestävyys. Maa- ja metsätalousministeriön uutinen 5.4.2023. JA Riistakonsernin strategia 2023–2030. Maa- ja metsätalousministeriö 2023.

115 Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia Julkaisija: Maa- ja metsätalousministeriö.

yhtenä toimenpiteenä kolmannen sektorin vapaaehtoistyötä organisoivien tahojen (metsästysseurat, kalastusseurat) tukeminen.¹¹⁶

Poikkihallinnolliset työryhmät

Ympäristöministeriö asetti alkukesästä 2022 **koordinaatioryhmän**, jonka tehtävänä on valmistella kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030 toimeenpanosuunnitelma ja koordinoita strategian toteutumista sekä sen seurantaa. Koordinaatioryhmän toimikausi on vuoden 2025 loppuun.¹¹⁷ Maa- ja metsätalousministeriöllä on edustus koordinaatioryhmässä.

Taloudelliset resurssit

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta on rahoitettu Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä, joilla se hoitaa esimerkiksi luonnon virkistyskäytön edistämistä, noin 8–14 miljoonalla eurolla viime vuosina. Vuodeksi 2022 MMM:n määräraha Metsähallitukselle oli noin 8,2 miljoonaa euroa, josta 2,2 miljoonaa euroa oli kohdennettu luonnon virkistyskäyttöön, 2,1 miljoonaa euroa eräasioihin ja 1,7 miljoonaa muihin tehtäviin.

Valtion retkeilyalueet ja luontomatkailun edistäminen

Valtion retkeilyalueista huolehtiminen on MMM:n hallinnonalan keskeisimpiä keinoja edistää luonnon virkistyskäyttöä ja toiminnallisia luontoharrastuksia. Metsähallitus hoitaa MMM:n tulosoajauksessa viittä retkeilyaluetta, jotka ovat luontomatkailuun, retkeilyyn, metsästyksen, kalastukseen ja muuhun luonnon virkistyskäyttöön tarkoitettuja alueita. Retkeilyalueilla on merkittäviä maastopyöräily-, kävely- ja hiihtoreittejä, luontopolkuja, telttailualueita ja laavuja.¹¹⁸ Näiden viiden valtion retkeilyalueen lisäksi on Napapiirin ja Inarin retkeilyalueet, joita ei ole millään muodollisella päätöksellä perustettu retkeilyalueiksi vaan alueita on tullut tavaksi kutsua retkeilyalueiksi. Uusia valtion retkeilyalueita ei ole perustettu 20 vuoteen¹¹⁹. Retkeilyalueita, kuten Teijon ja Hossan alueet, on myös muutettu kansallispuistoiksi.

Metsähallituksen tulossopimuksessa vuodelle 2023 on asetettu Napapiirin retkeilyalueen osalta tavoitteeksi valmistella esitys maa- ja metsätalousministeriölle Napapiirin retkeilyalueen muuttamiseksi valtion retkeilyalueeksi. Metsähallitukselle on asetettu tavoitteeksi myös viimeistellä suunnitelma valtion retkeilyalueverkoston kehittämisestä sekä monikäyttömetsien lähivirkistyskäyttöpotentiaalista ja toimeenpanna suunnitelmaa. Lisäksi Metsähallituksen tulee toteuttaa Evon retkeilyalueen kehittämistyöryhmän esitykset.¹²⁰

Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden yhteispituudesta 23 % on kuntoluokitettu yhtenäisellä tavalla, joten tiedon kattavuus ei riitä muodostamaan kokonaiskuvaa reittien kunnosta, vain suuntaa-antavan arvion. **Kuntoluokituksen saaneista reiteistä 69 % on hyväkuntoisia, 27 % keskinkertaisessa kunnossa ja 4 % huonossa kunnossa.** Reittien kunnostukseen on panostettu viime vuosina, minkä myötä hyväkuntoisten reittien osuus on kasvanut. Kunnostustoimia on toteutettu erityisesti vilkkaimmissa kansallispuistoissa ja valtion retkeilyalueilla.¹²¹ (Kuvio 9)

116 Ministeriöiden tulevaisuus katsaus 2022. Valtioneuvoston julkaisu 58:2022.

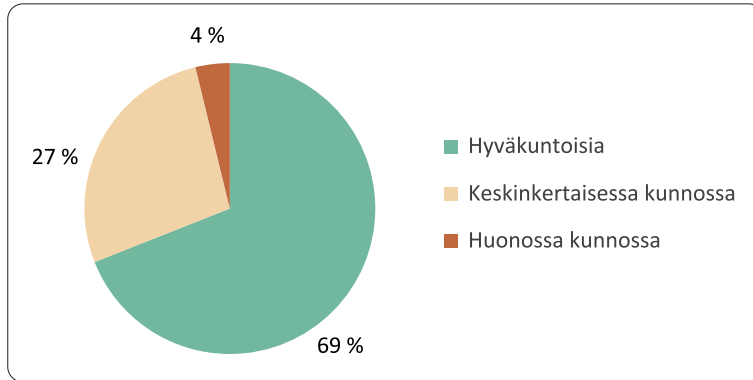
117 Vastaus kirjalliseen kysymykseen kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian toimeenpanosta. Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 419/2022 vp.

118 Valtion retkeilyalueet Natura 2000 -alueina. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/valtion-retkeilyalueet-natura-alueina/>. Viitattu 30.8.2022.

119 Jouko Kokkonen (toim.): Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikuntatieteellisen Seura tutkimuksia ja selvityksiä nro 15. Liikuntatieteellinen Seura ry 2019.

120 Metsähallituksen liiketoiminnan palvelu- ja toimintatavoitteet sekä tulos- ja tuloutustavoite vuodelle 2023. Maa- ja metsätalousministeriö 9.2.2023.

121 Metsähallituksen sähköpostitse toimittamat tiedot 16.9.2022.

Kuvio 9. Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden reittien kuntoluokitus.

Retkeilyalueiden käyntimäärät ovat pysyneet viime vuosina vakaina (poislukien koronavuosien selkeämpi kasvu): Vuosina 2018–2022 viidellä retkeilyalueella on ollut pääosin yhteensä 260 000–270 000 käyntikertaa, mutta koronavuosina 2020–2021 retkeilyalueet keräsivät yhteensä 313 000–317 000 käyntikertaa¹²². Retkeilyalueiden lisäksi Metsähallituksen talouskäytössä olevilla alueilla on monia muita rajoitetussa metsätalouskäytössä olevia virkistysalueita ja -reittejä, jotka ovat aktiivisessa luontomatkailu- ja lähivirkistyskäytössä.

Valtion kansallispuistoihin ja retkeilyalueisiin sijoittama rahasumma palautuu yhteiskunnalle arvioiden mukaan monikertaisesti takaisin paikallisena yritystoimintana ja työpaikkoina. Valtio rahoittaa budjetivaroin kansallispuistojen ja retkeilyalueiden peruspalvelut. Elinkeinosektori luo lähialueille maksulliset matkailupalvelut. **Viiden valtion retkeilyalueen kävijöiden kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset vuonna 2021 olivat 14,4 milj. euroa ja 124 henkilötyövuotta.**¹²³

Maa- ja metsätalousministeriö hallinnonalan tehtäviin kuuluu myös edistää **luontomatkailua** Suomessa. Luontomatkailu on luontoympäristössä (metsät, vesistöt, maaseutu jne.) tapahtuvaa matkailutoimintaa, jossa luontoelämyksillä sekä luonnossa tapahtuvalla toiminnalla on keskeinen merkitys matkailutapahtuman sisällölle. Kansallispuistoilla ja muilla suojelualueilla sekä luontokohteilla on suuri merkitys matkailun vetovoimatekijöinä Suomessa. Erilaiset lihasvoimalla toteutettavat aktiviteetit, kuten vaellus, melonta ja pyöräily ovat keskeinen osa luontomatkailun matkailutuotteita.¹²⁴

Suomen vapaa-ajan matkailu pohjautuu vahvasti luontoon ja siihen liittyviin palveluihin. Luontomatkailusta on tullut merkittävä työllistäjä ja vientitoimiala erityisesti Pohjois-Suomessa. Luontomatkailussa on kuitenkin myös merkittäviä kasvumahdollisuuksia. Luontomatkailun kaupallisen toiminnan ytimessä ovat luontoon perustuvia ohjelmalveluja tarjoavat yritykset, mutta keskeistä on myös luontoympäristössä sijaitsevat majoitus- ja ravitsemispalvelut. Luontomatkailua on arvioitu olevan nykyisin vähintään noin neljännes Suomen matkailusta.¹²⁵

Luontomatkailun edistäminen on tärkeä osa Metsähallituksen toimintakenttää. Tavoitteena on kehittää valtion mailla olevien matkailualueiden palveluja siten, että ne luovat hyvinvointia niin ihmisille kuin yrityksillekin. Pääosa valtion maiden matkailuliiketoiminnasta sekä valtaosa esimerkiksi hiihtoreiteistä sijaitsee metsätalousalueilla. Myös metsästys- ja kalastusmatkailu sekä suuret liikunta- ja urheilu-

122 Kokonaiskäyntimäärät Metsähallituksen asiastietojärjestelmän mukaan vuosina 2018–2022. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarat-maastossa/>. Viitattu 8.6.2022

123 Kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja eräiden muiden suojelu- ja virkistysalueiden kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2021. Metsähallitus, Luontopalvelut.

124 Kesän luontoaktiviteettien kehittämisstrategia 2015–2018. Matkailun edistämiskeskus 2014.

125 Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:60. JA Henna Konu ym.: Uutta liiketoimintaa kestävä luontomatkailun ja virkistyskäytön ympärille – Kirjallisuuskatsaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 45/2017. Valtioneuvoston kanslia, 28.04.2017. SEKÄ Henna Konu ym.: Suomen kansallispuistojen virkistyskäyttö 2000–2019. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 236. Metsähallitus 2021.

tapahtumat kohdistuvat useimmiten monikäyttömetsiin. Monikäyttömetsien matkailu- ja virkistysreitit suunnitellaan yhteistyössä kuntien ja/tai matkailuyritysten kanssa.¹²⁶

Metsähallitus edistää luontomatkailua myös kehittämällä esimerkiksi valtion retkeilyalueiden matkailunfraa, mutta myös mahdollistamalla metsästyksen, kalastuksen ja maastoliikenteen valtion mailla ja vesillä. Metsähallitus myös kaavoittaa, myy ja vuokraa valtion alueilta tontteja matkailuyritysten ja yksityisten ihmisten käyttöön. Lisäksi Metsähallitus on kehittänyt palvelujen tuotteistusta yhdessä yritysten kanssa. Osana tätä kehittämistyötä on edistetty esimerkiksi vaellus, pyöräily- ja melonta-aktiiviteetteja tarjoavien toimijoiden palveluita.¹²⁷

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Maa- ja metsätalousministeriön **tutkimus- ja kehittämistoiminnalla** tuotetaan ennakoivasti tietoa, osaamista ja innovaatioita päätöksenteon tueksi, elinkeinojen kilpailukyvyyn kehittämiseksi, maaseudun elinvoimaisuuden edistämiseksi sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä turvaamiseksi.¹²⁸

Maa- ja metsätalousministeriön strategian pohjalta on laadittu **yleiset TKI-toiminnan linjaukset**¹²⁹. Yhtenä TKI-aihealueena on hyvinvointia lisäävä luonnonvaratalous. TKI-toiminnan linjauksissa nousee esille monessa kohdissa myös luonnossa liikkuminen. TKI-toiminta tukee muun muassa erilaisten digitaalisten palveluiden tuottamista luonnossa liikkujille (esim. reittiopas). Paikka-, kiinteistö- ja huoneistotietoihin liittyvä TKI-toiminta luo myös mahdollisuuksia aktiiviselle liikkumiselle ja liikunnalle.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimii muutama tutkimuslaitos, jotka tuottavat tutkimustietoa myös liikkumiseen ja liikuntaan liittyen. **Luonnonvarakeskus (Luke)** on tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatio, jonka tuottaa tietoon perustuvia ratkaisumalleja ja palveluita asiakkailleen sekä lisäarvoa uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvalla kestäväällä ja kilpailukykyisellä elinkeinotoiminnalla. Luke tukee luonnonvaroihin ja luonnonvaratalouteen liittyvää yhteiskunnallista päätöksentekoa. Lukessa työskentelee noin 1300 työntekijää ja Lukessa on vuosittain meneillään yli 700 tutkimushanketta.¹³⁰

Merkittävin Luken liikkumiseen ja liikuntaan liittyvä tutkimushanke on **Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimus**, jota myös MMM on rahoittanut. LVVI tuottaa noin kymmenen vuoden välein perustietoa luonnon virkistyskäytöstä ja luontomatkailusta. Aikaisemmat tiedonkeruut on toteutettu vuosina 1998–2000 ja 2009–2010 ja viimeisin, LVVI3 on toteutettu vuosina 2018–2022. Osana LVVI-tutkimusta toteutetaan ulkoilututkimus, joka tuottaa tilastotietoja ulkoilusta ja raportin Luonnon virkistyskäytöstä 2020. Ulkoilututkimus-kysely kertoo, mitä ja miten paljon väestö harrastaa ulkoilua ja muuta virkistäytymistä luontoympäristössä Suomessa.¹³¹ LVVI:n lisäksi Luke on toteuttanut viime vuosina myös muita tutkimushankkeita, joissa on ollut mukana aktiivinen liikkuminen ja liikunta, kuten Luontoympäristöt liikunta-aktiivisuuden edistäjänä Suomessa, Naturemove-hanke (2016–2019).

Suomen ympäristökeskus (SYKE) on valtion tutkimuslaitos, joka tarjoaa asiantuntemusta ja riippumatonta tietoa globaaleihin ilmiöihin, kuten ilmastonmuutokseen ja luontokatoon. SYKE:ssä työskentelee noin 650 henkilöä ja se on tuottanut viime vuosina reilut 600 tieteellistä sekä muuta julkaisua. SYKE on toteuttanut hankkeita tai ollut mukana hankkeissa, joissa on ollut mukana aktiivisen liikkumisen ja liikunnan näkökulma.

126 Metsähallitus ja matkailu valtion alueilla. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/alueiden-kayton-suunnittelu/toiminta-matkailualueilla/>. Viitattu 31.8.2022.

127 Metsähallitus ja matkailu valtion alueilla. Metsähallituksen internetsivut, <https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/alueiden-kayton-suunnittelu/toiminta-matkailualueilla/>. Viitattu 31.8.2022.

128 Tutkimus- ja kehittäminen. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, www.mmm.fi/tutkimus. Viitattu 31.8.2022.

129 Maa- ja metsätalousministeriön TKI-AGENDA 2030. Maa- ja metsätalousministeriö

130 Esittely. Luonnonvarakeskuksen internetsivut, <https://www.luke.fi/fi/tietoa-lukesta/esittely>. Viitattu 5.9.2022.

131 Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi 3. Luonnonvarakeskuksen internetsivut, <https://www.luke.fi/fi/projektit/lvvi3p>. Viitattu 5.9.2022.

Liikunnallinen elämäntapa kestävän kasvun aikaansaajana (STYLE) -hanke (2019–2023) on merkittävin liikkumiseen ja liikuntaan liittyvä hanke, joissa SYKE on ollut viime vuosina mukana. STYLE:ssa tutkitaan kestävän kasvun edellytyksiä arkiliikunnan edistämisen keinoin. Hankkeessa tutkitaan keinoja, joilla eri ikäryhmien liikkumista voidaan lisätä siten, että ratkaisut edistävät samalla aktiivisten kulkutapojen käyttöä ja liikkuvaa elämäntapaa tukevaa liiketoimintaa. Hanketta rahoittaa Suomen Akatemian yhteydessä toimiva Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN). SYKE:n asiantuntemusalaat ovat hankkeessa ovat ympäristöpolitiikka, maankäytön suunnittelu ja kaupunkialueiden kehittäminen, kevyen liikenteen ja viheralueiden käytön näkökulma.¹³²

Muuta

Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut tällä hallituskaudella Suomen Ampumaurheiluliiton, Metsästäjäliiton, reserviläisjärjestöjen ja Suomen riistakeskuksen yhteistä **Ampumaratojen ympäristölupahanketta**.¹³³ Suomessa on tällä hetkellä noin 670 yksityistä, siviileille tarkoitettua ampumarataa. Ampumaratojen määrä on tippunut merkittävästi Suomessa viime vuosina, sillä vielä 1990-luvulla Suomessa oli arviolta 2 000–2 500 rataa. Yksityisiä ampumaratoja ylläpitävät Suomessa monesti erilaiset harrastusjärjestöt, kuten metsästys- ja ampumaseurat. Yksityisillä ampumaradoilla on Suomessa monipuolinen käyttäjäkunta, johon kuuluvat muun muassa ampumaurheilijat, reserviläiset, metsästäjät ja poliisit.¹³⁴

Ampumaratojen ympäristölupa -hankkeen tavoitteena on estää nykyisen ampumarataverkoston harveneminen ympäristölupasyistä sekä turvata turvalliset ja ympäristöystävälliset harjoitteluolosuhteet eri puolella Suomea esimerkiksi metsästäjille, ampumaurheilijoille, reserviläisille ja viranomaisille. Hankkeen tavoitteena on saada ympäristölupa vähintään 150 ampumaradalle, joilla ei ole toistaiseksi voimassa olevaa ympäristölupaa.¹³⁵

3.4. Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatietojen kehittäminen

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa valtionhallinnossa peruspaikkatietojen ja kiinteistötietojärjestelmän kehittämisestä. Paikkatietojen käyttö on kasvanut ja laajentunut viime vuosina merkittävästi niin hallinnossa kuin ihmisten arjessa. Erilaisten päätösten valmistelussa ja päätöksenteossa sekä tutkimuksessa liittyen esimerkiksi luonnon virkistyskäyttöön, liikkumiseen ja liikuntaan huomioidaan yhä useammin paikkaan liittyvää tietoa sekä paikkatietoanalyyseja ja -visualisointeja. Paikkatieto on oleellinen osa monissa arjen palveluissa ja järjestelmissä, jotka luovat mahdollisuuksia esimerkiksi ulkoiluun sekä liikunnan ja urheilun harrastamiseen.

Maantieteellisiin kohteisiin liittyvien tietovarantojen ja -palveluiden kokonaisuus muodostaa **paikkatietoinfrastruktuurin**, jonka kehittämistä ohjaa **paikkatietoasiain neuvottelukunta (PATINE)**. Paikkatietoinfrastruktuurin tehokkuus ja hyöty perustuvat tietojen yhdisteltävyyteen sijainnin tai tunnistetietojen (esimerkiksi osoitteen) avulla. Paikkatietoinfrastruktuuria ja sen hallintaa määrittelee **INSPIRE-direktiivi (2007/2/EY)**, jonka toimeenpanoa varten on säädetty Suomessa **laki paikkatietoinfrastruktuurista (421/2009)** ja sitä täydentävä **asetus (725/2009)**.¹³⁶

Paikkatietoinfrastruktuurin kehittämisen suuntaamista varten on laadittu **kansallinen paikkatietostrategia 2022–2025 ja paikkatietopoliittinen selonteko**. Paikkatietostrategian visiona on, että Suomi on edelläkävijä paikkatiedon hyödyntämisessä vastuullisen, tasa-arvoisen, turvallisen ja älykkään yhteis-

132 Liikunnallinen elämäntapa kestävän kasvun aikaansaajana (STYLE). STYLE-hankkeen internetsivut, <https://www.styletutkimus.fi/>. Viitattu 5.9.2022.

133 Ampumaratojen ympäristölupahanke. Suomen Metsästäjäliiton internetsivut, <https://metsastajaliitto.fi/metsastajaliitto/vahva-vaikuttaja/hankeet/ampumaratoihin-liittyvat-asiat>. Viitattu 19.4.2023.

134 Valtioneuvoston selvitys eduskunnalle Suomen ampumaratojen tilanteesta. Puolustusministeriö 21.12.2022.

135 Ampumaratojen ympäristölupahanke. Suomen Metsästäjäliiton internetsivut, <https://metsastajaliitto.fi/metsastajaliitto/vahva-vaikuttaja/hankeet/ampumaratoihin-liittyvat-asiat>. Viitattu 19.4.2023.

136 Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittäminen. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/maanmittaus-ja-paikkatiedot/paikkatietoinfrastruktuurin-kehittaminen>. Viitattu 10.8.2022.

kunnan ja hyvän elämän mahdollistamiseksi. Strategiassa kuvataan keinot, jolla pyritään varmistamaan suomalaisen paikkatiedon saatavuus, laatu ja turvallisuus.¹³⁷ Selonteko puolestaan linjaa, minkälaisia paikkatietoja yhteiskunnassa tarvitaan sekä miten niiden tuottamista, hallintaa ja jakelua kehitetään ja miten niiden käyttöä edistetään.

Maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa toimii **Maanmittauslaitos**, jonka tehtävänä on huolehtia muun muassa maanmittaustoimituksista, ylläpitää kiinteistöjen tietoja, tuottaa kartta-aineistoja sekä edistää paikkatietojen tutkimusta.¹³⁸ Maanmittauslaitos ylläpitää maastotietoja ja tuottaa karttatietoa koko Suomen alueelta.¹³⁹ Viime vuosina maastotietoa on avattu avoimena tietona laajasti käytettäväksi, mikä on mahdollistanut muun muassa erilaisten luonnossa liikkumiseen liittyvien karttasovellusten kehittämisen. Valtakunnallisia karttoja ja karttapalveluita käytetään laajasti virkistystoiminnassa (esimerkiksi metsästyksessä, kalastuksessa, retkeilyssä, marjastuksessa ja sienestysissä) sekä erilaisten liikuntatapahtumien suunnittelussa (esimerkiksi polkujuoksu, maastopyöräily ja hiihtovaellus). **Kansalaisen karttapaikka-verkkopalvelu** on suosittu julkisen hallinnon palvelu.

Maanmittauslaitoksen tutkimus- ja asiantuntijalaitos **Paikkatietokeskus FGI** on toteuttanut tutkimushankkeita, joilla on kiinnekohtia aktiiviseen liikkumiseen ja liikuntaan. Esimerkiksi parhaillaan käynnissä olevassa **GeoPrivacy-hankkeessa (2020–2023)** tutkitaan menetelmiä, joilla yksilötason liikedataa voidaan julkaista ja hyödyntää eri käyttökohteissa säilyttäen yksilöiden yksityisyys. Hankkeen taustalla on satelliittipaikannukseen kykenevien älylaitteiden yleistyminen, jonka myötä liikuntasovelluksilla tallennetun yksilötason paikkatiedon määrä on kasvanut jatkuvasti. Tätä dataa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, kuten uusien kävely- ja pyöräteiden suunnittelussa.¹⁴⁰

137 Kansallinen paikkatietostrategia 2022–2025. 31.12.2021.

138 Tietoa Maanmittauslaitoksesta. Maanmittauslaitoksen internetsivut, <https://www.maanmittauslaitos.fi/orgaanisaatio>. Viitattu 10.8.2022.

139 Maastotiedot ja niiden hankinta. Maanmittauslaitoksen internetsivut, <https://www.maanmittauslaitos.fi/karttat-ja-paikkatieto/asiantuntevalle-kayttajalle/maastotiedot-ja-niiden-hankinta>. Viitattu 10.8.2022.

140 GeoPrivacy. Maanmittauslaitoksen internetsivut, <https://www.maanmittauslaitos.fi/tutkimus/geoprivacy>. Viitattu 22.8.2022.

An aerial photograph of a dense forest. A group of people, appearing as small white and dark spots, is walking along a narrow path that winds through the trees. The trees are mostly evergreens, and the overall color palette is various shades of green.

4

Johtopäätökset ja
kehittämissuosituksen

4

Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hallinnonalan toimenpiteet luovat puitteita liikkumiselle ja liikunnan harrastamiselle erityisesti maaseudulla ja luonnossa. MMM edistää toimenpiteillään eri väestöryhmien mahdollisuuksia luonnon virkistyskäyttöön, toiminnallisiin luontoharrastuksiin ja erilaiseen hevოსurheiluun. Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatiedot luovat osaltaan edellytyksiä monenlaiselle aktiiviselle liikkumiselle, liikunnalle ja urheilulle.

Maaseudun kehittäminen

Erilaiset maaseudun kehittämisen strategiat pääosin tunnistavat liikkumisen ja liikunnan edistämisen tarpeen maaseudulla sekä mahdollistavat näiden teemojen tukemisen osana erilaisia avustuskokonaisuuksia. Strategioissa ei kuitenkaan juurikaan tunnisteta väestön liian vähäiseen liikkumiseen ja fyysiseen toimintakykyyn liittyviä haasteita, jotka näyttävät koskettavan osaltaan erityisesti maaseudulla asuvia. Fyysisen toimintakyvyn näkökulmasta tilanne näyttää erityisen huolestuttavalta maaseudulla asuvien lasten ja nuorten osalta sekä liikkumisen näkökulmasta maaseudulla asuvien poikien osalta. Väestön liikkumisen ja liikunnan edistämisen toimenpiteitä on tärkeää liittää entistä enemmän osaksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toimia, jotka voivat tavoittaa paremmin maaseudulla asuvia ihmisiä kuin liikuntasektorin toimet.

Maaseudulla asuvien liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen liittyy monia erityiskysymyksiä, joiden tunnistaminen on tärkeää liikkumisen ja liikunnan edistämiseksi. Tärkeää on myös tunnistaa Suomen alueiden erilaisuus. Maaseudun valinnanmahdollisuudet ja rakennetut olosuhteet liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen näyttävät vähäisemmiltä kuin kaupungeissa. Kouluverkkoja supistettaessa voi maaseudulta kadota koulun lisäksi samalla tärkeä alueen liikuntaolosuhde (koulun tilat ja pihalualue). Toki maaseutu tarjoaa monesti hyvät mahdollisuudet ulkoilulle ja luonnon virkistyskäytölle sekä arjen puuhastelulle (esim. pihatyöt). Haasteena on myös ohjaajien ja vertaisten liikkujien vähyys, minkä myötä ainakin lapsilla ja nuorilla on vähemmän lähellä olevia saman ikäisiä, joiden kanssa liikkua tai joiden ympärille kasata harrastajaryhmiä. Pitkät välimatkat puolestaan vähentävät vapaa-aikaa sekä nostavat kynnyksiä lähteä harrastamaan liikuntaa ja kulkea koulu-, työ- ja asiointimatkat aktiivisilla kulkumuodoilla. Liikkuminen ja kulkeminen harrastuksiin on lapsilla ja nuorilla kuljetusten ja aikuisväestöllä oman auton varassa.

Maaseudun liikkumisen ja liikunnan edistämistyön tueksi tarvittaisiin entistä enemmän tietoa maaseutualueiden tilanteesta sekä liikkumisen tai liikkumattomuuden taustalla olevista syistä. Tietoa tulisi tuottaa niin osana MMM:n hallinnonalan kuin liikuntasektorin tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Maaseudulla asuvien liikkumisen ja liikunnan edistämässä korostuu poikkihallinnollisuus. Keskeisiä poikkihallinnollisia kysymyksiä ovat muun muassa maaseudun liikenneyhteydet ja kuljetuspalvelut, jotka mahdollistavat harrastuksiin pääsemisen tai harrastamisen liittymisen esimerkiksi osaksi koulupäivää sekä verkkoyhteydet, jotka mahdollistavat erilaisten liikuntapalveluiden tuomisen maaseudulle. Harrastamisen Suomen malli tuo harrastuksia saavutettavammaksi myös maaseudulla, minkä vuoksi olisi tärkeää laajentaa malli koko Suomeen ja kaikkiin kouluihin. Näissä kysymyksissä tarvitaan yhteistä kehittämistä erityisesti liikenne- ja viestintäministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kanssa.

Liikkumisen ja liikunnan edistämisen kannalta on tärkeää myös ylläpitää ja kehittää niihin liittyvää infraa maaseudulla. Tärkeää on turvata kylien yhteisölliset tilat (esim. seurantalot), jotka tarjoavat kylissä olosuhteita ja ympäristöjä liikkumiselle ja liikunnalle. Lisäksi on tärkeää ylläpitää ja kehittää erilaisia ulkoilureittejä ja ulkoliikuntapaikkoja sekä muuta aktiivisen liikkumisen ja liikunnan infraa maaseudulla, kuten laadukkaita kävely- ja pyöräteitä mahdollistamassa aktiivisen liikkumisen esimerkiksi kouluun ja harrastuksiin.

Liikkumis- ja liikuntaympäristöjä (erityisesti ulkoliikunnan olosuhteita) kehitetään MMM:n hallinnonalalla etenkin Manner–Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta eli Maaseutuohjelmasta myönnettävillä hankeavustuksilla. Ohjelmasta myönnettyt hankeavustukset ovat yksi merkittävimpiä MMM:n hallinnonalan toimenpiteitä liikkumisen ja liikunnan edistämiseksi. Avustukset muodostavat myös merkittävän resurssin (julkinen tuki ollut keskimäärin noin 14 milj. euroa vuodessa) erilaisten liikkumisen ja liikunnan olosuhteiden kehittämiseen Suomessa. Siinä missä esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta myönnettävät liikuntapaikkarakentamisen avustukset (keskimäärin noin 30 milj. euroa vuodessa viime vuosina) kohdentuvat pitkälti kaupunkiseuduille ja liikuntapaikkojen rakentamiseen tai peruskorjaamiseen, maaseutuohjelman hankeavustuksilla kehitetään maaseudun liikkumisolosuhteita ja luontoliikunnan mahdollisuuksia. Maaseutuohjelmasta rahoitettujen liikuntahankkeiden kehitys näyttäytyy 15 viime vuoden ajalta euro- ja kappalemääräisesti nousujohteiselta, mutta ohjelman tarjoamia resursseja voitaisiin hyödyntää varmasti vieläkin enemmän liikkumis- ja liikuntaolosuhteiden kehittämiseen.

Maaseudun kehittämiseen kytkeytyy tavoite edistää monipaikkaisuutta, joka on yksi MMM:n vaikuttavuustavoitteista¹⁴¹. Monipaikkaisuus tarjoaa mahdollisuuksia muun muassa joustavampaan työntekoon, mikä voi lisätä ihmisten mahdollisuuksia liikkua. Monipaikkaisuus voi myös lisätä eri alueiden mahdollisuuksia tarjota erilaisia liikuntapalveluita, kun ihmiset viettävät arkea ja vapaa-aikaa useissa eri paikoissa. Toisaalta monipaikkaisuus voi vähentää ihmisten työssäkäyntiin liittyvää arkiliikkomista. Tietoa monipaikkaisuuden vaikutuksista ihmisten aktiiviseen liikkumiseen, liikunnan harrastamiseen ja laajemmin hyvinvointiin sekä eri alueiden mahdollisuuksiin tarjota liikuntapalveluita olisi syytä lisätä.

Hevostalous

MMM:n edistämä hevostalous on yksi merkittävä keino edistää maaseudun elinvoimaisuutta (työpäikat, yrittäjyys, vetovoima jne.) sekä samalla luoda edellytyksiä erilaiselle liikkumiselle ja liikunnalle aina kuntoutuksesta (terapiaratsastus) urheiluun (raviurheilu, ratsastus). Ratsastus on säilynyt edelleen suosittuna tyttöjen ja naisten harrastuksena. Myös raviurheilu on edelleen suosittu urheilulaji Suomessa vaikka raviurheilun suosio on ollut laskussa viime vuosina, mikä luo tarvetta kehittää ja uudistaa raviurheilua.

Hevosalan edistäminen näyttäytyy hallinnollisesti haasteelliselta ja osin hajautuneelta. Hevosalaa edistetään MMM:n lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön (yrittäjyys), ympäristöministeriön (maankäyttö ja kaavoitus) ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (ratsastus). Hevosharrastuksen huomioimisessa esimerkiksi osana maankäytön suunnittelua ja kaavoitusta (reitit, tallien saavutettavuus jne.) on paljon kehitettävää. Monipuolisen hevostalouden ja -urheilun toimintaedellytyksien sekä harrastusmahdollisuuksien turvaaminen vaatii jatkossa entistä enemmän poikkihallinnollista edistämistä.

Hevosala on hyvin pääomasidonnaista, työvoimavaltaista ja ajankäytöllisesti sitovaa toimintaa, mikä näkyy osaltaan myös alan kustannustasossa ja harrastamisen hinnassa. Esimerkiksi ratsastus, joka on hyvin tyttö- ja naisvaltainen harrastus, on yksi kalleimmista harrastuksista. Ratsastus on rakentunut Suomessa yksityisyrittäjien varaan, jolloin esimerkiksi toiminnan tukeminen julkisista varoista on seuratointia vaikeampaa. Tilanne näyttäytyy esimerkiksi sukupuolten välisen harrastamisen tasa-arvon kannalta ongelmalliselta.

141 Tavoitteena uusiutuva Suomi - mahdollisuuksien maailma. Maa- ja metsätalousministeriön internetsivut, <https://mmm.fi/tehtavat-ja-tavoitteet>. Viitattu 14.9.2022.

MMM:n hevostalouden avustustoiminta kohdentuu pitkälti raviurheiluun ratsastuksen sijaan. Lainsäädännönkin mukaan hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen myönnettävistä avustuksista osoitetaan vähintään 95 % raviurheilu- ja hevoskasvatustoimintaan. Hallinnonalan avustukset ratsastukseen näyttävät verran pieniltä joten niiden avulla on haastavaa kehittää ratsastusta (esimerkiksi olosuhteet) valtakunnan tasoisesti ja laajamittaisesti Suomessa. Eri väestöryhmien mahdollisuuksiin harrastaa eri hevosurheilua on tärkeää kiinnittää jatkossa entistä enemmän huomiota.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusraportissa (Rahapelitoiminnan tuotoista myönnettyt avustukset) nostettiin esille kohtia, joissa maa- ja metsätalousministeriön hevostaloudelle myönnettävien avustusten prosessissa on vielä kehitettävää. Raportissa nostetaan esille etenkin tarve huolehtia valtionavustusten asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta sisältäen valtionavustusten käytön tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvonnan. VTV nosti myös esille tarpeen tuloksellisuuden seurantatietojen raportoinnista. Hevosalan avustustensaajat eivät ole raportoineet avustusten tuloksellisuudesta juuri lainkaan eikä MMM raportoitujen tietojen perusteella kuvaa siitä, minkälaisia hyötyjä avustuksella on saavutettu.¹⁴² VTV:n esiin nostamat kehittämiskohteet avustusprosessi on syytä korjata, jotta avustusten tuloksellisuutta voitaisiin jatkossa arvioida.

Hevosalan ja sen rahoittamisen kehittämiseksi on käynnistetty viime vuosina merkittäviä uudistamisprosesseja. Arpajaislain muutoksessa 2023 laista poistettiin rahapeliuotolla rahoitettujen toimintojen, kuten hevoskasvatuksen ja hevosurheilun taloudellinen ja määrärahasoon liittyvä riippuvuus Veikkaus Oy:n tuotosta. Uusi laki hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämisen myönnettävistä avustuksista astuu voimaan vuoden 2024 alusta. Toimintansa päättäneen Vastuullista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa -työryhmän esitykset tullee merkittävästi viitoittamaan raviurheilun kehittämistä jo lähivuosina. Viime vuosina on noussut julkiseen keskusteluun myös eläinten hyvinvointi osana urheilua¹⁴³. Keskustelu eläinten asemasta osana urheilua tulee varmasti jatkumaan. Eläinten hyvinvointiin osana urheilua tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Luonnon virkistyskäyttö ja toiminnalliset luontoharrastukset

MMM edistää yhdessä ympäristöministeriön kanssa luonnon virkistyskäyttöä ja toiminnallisia luontoharrastuksia. Huolehtimalla elinympäristöistä ja luonnon monimuotoisuudesta sekä pitämällä metsät ja vesivarat tuottavina ja kala- ja riistakannat elinvoimaisina MMM:n hallinnonala luo edellytyksiä retkeilylle maastossa ja vesillä, metsästykselle, kalastukselle, marjastukselle ja sienestykselle. Kaikki nämä toimet lisäävät samalla mahdollisuuksi ihmisten liikkumiselle ja liikunnalle. Toiminnallisten luontoharrastusten edistämisessä on MMM:n hallinnonalalla tunnistettu niiden vaikutus väestön hyvinvointiin ja liikkumiseen.

MMM rahoittaa talouskäytössä olevien valtionmetsien virkistyskäyttöä tukevia rakenteita, ohjaa omalla toimialueellaan Metsähallituksen luonto- ja eräpalveluja, hallinnoi valtion retkeilyalueita sekä hoitaa myös riista- ja kalakantoja. Lisäksi MMM:n hallinnonalan tutkimuslaitokset tuottavat tärkeää tutkimustietoa luonnon virkistyskäytöstä ja aktiivisista luontoharrastuksista.

Retkeilyn ja patikoinnin, ja erityisesti päiväretkeilyn suosio näyttää kasvaneen viime vuosina. Tämä lisää kohteiden rasitusta ja samalla korjaus- ja huoltotarvetta sekä tarpeita kehittää luontokohteiden erilaisia palveluita, esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Metsähallitus on kuitenkin viime vuosina panostanut reittien kunnostukseen sekä palveluiden ja esteettömyyden kehittämiseen.

Luonnon virkistyskäytön edistämiseen liittyy edelleen myös haasteita liittyen yhteiskunnallisen ja hallinnollisen aseman parantamiseen sekä koordinoimisen, yhteistyön, resursoimisen ja strategisuuden kehittämiseen. Kuten hevosala, myös luonnon virkistyskäyttö näyttää hallinnollisesti hajanaiselta niin

142 Rahapelitoiminnan tuotoista myönnettyt avustukset. Hallinnonalan asianmukaisuus ja tuloksellisuuden edellytykset. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 9/2022.

143 Ks. esimerkiksi: Suomen Lajiliitto moittii viisiottelun tuomaritoimintaa hevosen piiskaustapauksessa Tokion olympialaisissa. STT Urheilu 8.8.2021. <https://yle.fi/urheilu/3-12051557>

valtionhallinnossa kuin kunnissa. Luonnon virkistyskäytön edistämiseksi ei ole vahvaa ja ajantasaista lainsäädäntöä. Esimerkiksi Ulkoilulaki vaatisi päivittämistä. Näihinkin haasteisiin on reagoitu tällä hallituskaudella ensimmäisellä luonnonvirkistyskäytön strategialla, jonka valmistelussa ja toteuttamisessa MMM on keskeisenä toimijana mukana.

Perinteiset metsiin liittyvät harrastukset ovat edelleen suosittuja harrastuksia ja niiden suosio on säilynyt samalla tasolla viimeisen 20 vuoden aikana Suomessa. Toiminnallisissa luontoharrastuksissa, etenkin metsästyksessä ja vapaa-ajankalastuksessa, haasteena ovat harrastuskertojen vähentyminen, harrastajien keski-ikänsä nousu ja miesvaltaisuus. Toimenpiteitä tulee jatkaa etenkin nuorten ja naisten mukaan saamiseksi toiminnallisten luontoharrastusten pariin. Eräharrastamisen kehittämiseksi on esitetty myös niiden sisällyttämistä jatkossa työntekijöiden omaehtoiseksi liikunta- ja kulttuuriharrastuksiksi, jolloin metsästyks- ja kalastusluvut olisivat jatkossa verovapaita henkilökuntaetuja¹⁴⁴.

Kehittämissuosituks:

1. Integroidaan **liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)** osaksi MMM:n hallinnonalan lainvalmistelua ja muuta valmistelua sekä päätöksentekoa, kuten osaksi maaseutuvaikutusten arviointia (MVA) ja erilaisten strategioiden valmistelua. Lisätietoa liikkumisvaikutusten arvioinnista: www.liikkumisvaikutukset.fi

Vakiinnutetaan lapsivaikutusten arviointi osaksi kuntien toimintaa, ja arvioidaan erityisesti maaseutumaisissa kunnissa esimerkiksi osana kouluverkkoa koskevia vaikutustenarvioinniteja päätöksen vaikutukset lasten mahdollisuuksiin monipuolisesti leikkiä ja liikkua, osallistua aamu-, iltapäivä- ja kerhotoimintaan, koulumatkojen pituuteen sekä koulujen tilojen vapaa-ajan käyttöön. (OM, MMM)

2. Tunnistetaan nykyistä paremmin **maaseudulla asuvien liikunnan ja liikkumisen sekä fyysisen toimintakyvyn haasteet** osana MMM:n strategioita ja suunnitelmia. (MMM)
3. Edistetään maaseudulla asuvien **liikkumista ja liikunnan harrastamista entistä enemmän myös osana maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toimenpiteitä** yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa, kuten osana maaseutupolitiikan neuvoston toimintaa ja maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa.

Erityisen tärkeää on kehittää arjen ja koulun/työn yhteensovittamista, kuljetuspalveluita (esimerkiksi koulukuljetusten yhteensopivuus koulupäivän jälkeen tapahtuvan harrastamisen kanssa), maaseudun liikunnan harrastamisen ja aktiivisen liikkumisen olosuhteita ja verkkoyhteyksiä sekä tukea erilaisten kolmannen sektorin toimijoiden mahdollisuuksia edistää liikumista ja liikuntaa maaseudulla.

4. Laajennetaan **Harrastamisen Suomen malli** koko Suomeen ja kaikkiin kouluihin. (MMM, OKM)
5. Lisätään **tietoa maaseutualueiden tilanteesta ja taustalla olevista syistä** liittyen liikkumiseen ja liikuntaan. (MMM, OKM)

Selvitetään **monipaikkaisuuden vaikutukset** ihmisten aktiiviseen liikkumiseen, liikunnan harrastamiseen ja laajemmin hyvinvointiin sekä eri alueiden mahdollisuuksiin tarjota liikuntapalveluita (esimerkiksi eri hallinnonalojen yhteinen VN TEAS-hanke). (MMM, OKM, LVM, TEM, YM)

6. Nostetaan ulkoilun, liikkumisen ja liikunnan kysymykset nykyistä voimakkaammin esille osana **Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ohjelma-asiakirjan tavoitteita ja toimenpiteitä**. (MMM)
7. Lisätään **tietoutta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hankeavustusten hyödyntämismahdollisuuksista** osana liikkumisen ja liikunnan edellytysten kehittämistä maaseudulla. Kohdennetaan viestintää erityisesti niille liikuntalajeille ja -muodoille sekä toimijoille,

144 Esitys: Metsästyks- ja kalastuslupia liikuntaeduilla. Metsähallituksen internetsivut 9.3.2021, <https://www.metsa.fi/tiedotteet/esitys-metsastys-ja-kalastuslupia-liikuntaeduilla/>.

jotka toimivat maaseutumaisessa ympäristössä. Aktivoidaan liikunta-alan toimijoita osallistumaan ohjelmaan ja sen verkostoihin. (MMM, OKM)

8. Nostetaan liikkumisen ja liikunnan kysymykset nykyistä voimakkaammin esille osana **Älykkäät kylät -kokonaisuutta**, jotta osana maaseudun digitalisaation kehittämistä edistetään myös liikumista ja liikuntaa. (MMM)
9. Kehitetään **Valtiontalouden tarkastusviraston suositusten mukaisesti hevostaloudelle myönnettävien valtionavustusten käytön tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvontaa ja seurantaa**. (MMM)
10. Kehitetään **hevostalouden ja -urheilun toimintaedellytyksiä entistä enemmän poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa** Vastuullista ja elinvoimaista raviurheilua ja hevoskasvatusta Suomessa -työryhmän esitysten mukaisesti. Kiinnitetään entistä enemmän huomiota hevosten hyvinvointiin osana hevosurheilua. (MMM, YM, TEM, OKM)
11. Kehitetään **eri väestöryhmien mahdollisuuksia (esimerkiksi harrastamisen hinta) harrastaa hevosurheilua**, kuten ratsastusta. Yksi mahdollisuus olisi selvittää kuntien ja valtion mahdollisuuksia tukea ratsastusharrastusta ja sen olosuhteita sekä ratsastusseuroja (Ruotsin esimerkki^{145 146}). (MMM, OKM)
12. Selkiinnytetään hallinnollisesti hajanaisen luonnon virkistyskäytön **ohjaus ja eri toimijoiden roolit valtionhallinnossa**. (YM, MMM, LVM, OKM, TEM jne.)

Kehitetään **luonnon virkistyskäyttöä yhä poikkihallinnollisemmin ja tiiviimmässä yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa uuden luonnon virkistyskäyttöstrategian toimintalinjausten sekä koordinaatioryhmän valmisteleman toimeenpanosuunnitelman mukaisesti**. Keskeisiä kehittämiskohteita ovat esimerkiksi saavutettavuuden ja esteettömyyden parantaminen, digitalisuuden kehittäminen, palveluiden parantaminen sekä valtakunnallisen ulkoilutietopalvelun kehittäminen. (YM, MMM, LVM, OKM, TEM jne.)

Varataan **strategian ja toimeenpanosuunnitelman toimeenpanoon riittävät resurssit myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla**. (MMM)

Panostetaan **strategian ja toimeenpanosuunnitelman seurantaan ja vaikutusten arviointiin esimerkiksi määrittelemällä toimenpiteille selkeät seurannan mittarit**. (YM, MMM, LVM, OKM, TEM jne.)
13. **Turvataan jokamiehenoikeudet** (jokaisenoikeudet) osana eri alojen lainsäädäntöhankkeita. (YM, MMM ja muut ministeriöt)

Lisätään jokamiehenoikeuksien (ja -velvollisuuksien) tunnettuutta. Jokamiehenoikeuksista annettavan tiedotuksen tulee olla jatkuvaa. (YM, MMM)
14. Huomioidaan liikkumisen, liikunnan ja luonnon virkistyskäytön näkökulmat osana **Metsähallituksen tulevaa suunnitelmaa valtion retkeilyalueverkoston kehittämiseksi** ja kehitetään retkeilyalueverkostoa suunnitelman mukaisesti tulevina vuosina.
15. **Uudistetaan Ulkoilulaki**. (YM, MMM, OM)
16. Tuotetaan **avointa, korkeatasoista ja reaaliaikaista tietoa luonnon virkistyskäytöstä ja sen vaikutuksista** eri toimijoiden (valtionhallinto, kunnat jne.) käyttöön. (YM, MMM)
17. Edistetään esimerkiksi **markkinoinnin ja viestinnän keinoin toiminnallisia luontoharrastuksia**, jotta erilaiset väestöryhmät (myös tytöt ja naiset, nuoret, maahanmuuttajat, erityisryhmät jne.) löytävät harrastukset. (MMM, YM)

145 Liikunnan harrastaminen on Ruotsissa selvästi halvempaa kuin Suomessa – Ruotsi tukee suoraan seuroja, Suomi keskusjärjestöjä. Yle Uutiset 31.1.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-11183654>.

146 Ruotsissa ratsastustunnit maksavat jopa puolet vähemmän kuin Suomessa – Miksi ratsastus on meillä niin kallis harrastus? Helsingin Sanomat 11.3.2018, <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005599513.html>.

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

LINJOJA LIIKUNTAAN VUODESTA 1920